

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

**Problematika nedostatku sociálního bydlení
na příkladu Pardubic**

Kateřina Stránská

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Stránská

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Problematika nedostatku sociálního bydlení na příkladu Pardubic

Název anglicky

Problems of Lack of Social Housing in Pardubice

Cíle práce

Cílem práce bude analyzovat současný fenomén nedostatku sociálního bydlení a přiblížit způsob bydlení na příkladu městské ubytovny v Pardubicích.

Metodika

Bakalářská práce bude vycházet z kvalitativního výzkumu realizovaného formou polostrukturovaných rozhovorů s obyvateli městské ubytovny v Pardubicích.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

ubytovna, sociální bydlení, domácnost

Doporučené zdroje informací

- Aron J.; Hromada E.; Motyčka R.; Servítová K.; Střelcová I.; Vašíčková R. : Sociální nájemní bydlení a regionální disparity v dostupnosti bydlení v ČR. FINECO, 2011, 119 stran, ISBN 978-80-86590-07-3
- Lux M.; Mikeszová, M.; Sunega, P. : Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2010. ISBN 978-80-7330-176-7s
- Lux M.; Burdová P. : Výdaje na bydlení, sociální bydlení a napětí na trhu s bydlením (mezinárodní komparace a polistopadový vývoj v ČR). Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Praha 2000, ISBN 80-238-5867-X
- Mareš P.; Horáková M.; Rákoczyová M.: Sociální exkluze na lokální úrovni. VÚPSV, v.v.i., Praha 2008, ISBN 978-80-7416-014-1
- Mikeszová M.; Sunega P.; Kostelecký T., Lux M., Sládek J.: Dopady hospodářské krize na finanční dostupnost bydlení – analýza a možné nástroje státu. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha 2010, ISBN 978-80-7330-182-8
- Regionální rozdíly v demografickém, sociálním ekonomickém vývoji Pardubického kraje v letech 2000-2005, ČSÚ, Krajská správa Pardubice, 2006,ISBN 80-250-1380-4
- Valachová K.; Pösl T.: Doporučení pro obce a města pro předcházení tvorby a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním zajištění potřeby bydlení. Brno : Kancelář veřejného ochránce práv ; Praha : Ministerstvo vnitra, sekce veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-254-4383-5

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Mgr. Lucie Macků

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2015

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Problematika nedostatku sociálního bydlení na příkladu Pardubic" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16. března 2015

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Macků za odborné rady, cenné připomínky a vstřícný přístup při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Kristýně Zelenkové, která mi velice pomohla cennými radami a informacemi a především mi umožnila seznámit se blíže s životem na městské ubytovně a jejími nájemníky. Rovněž bych chtěla poděkovat všem informátorům, kteří mi věnovali svůj čas a byli ochotni poskytnout dané rozhovory. Nakonec bych touto cestou ráda poděkovala svým rodičům a manželovi za jejich všestrannou podporu v průběhu mého studia.

Problematika nedostatku sociálního bydlení na příkladu Pardubic

Problems of Lack of Social Housing in Pardubice

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá problematikou sociálního bydlení na příkladu Pardubic. První část je zaměřena na teoretické shrnutí oblasti bydlení v ČR (konkrétně např. systém dostupného bydlení a sociální bydlení), sociální exkluze (ve vztahu k bydlení) a úlohy státu ve výše zmíněném. Cílem praktické části je pomocí výzkumných podotázek: „*Jak město Pardubice zajišťuje sociální bydlení?*“ a „*Jak jsou lidé žijící v městské ubytovně spokojeni s touto formou bydlení?*“ odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „*Jaká je současná situace sociálního bydlení na příkladu Pardubic?*“. Práce prezentuje, jak město Pardubice zajišťuje sociální bydlení pro svoje občany a využívá kvalitativního výzkumu ve formě polostrukturovaných rozhovorů s šestnácti nájemníky městské ubytovny v Češkově ulici. Rozhovory zjišťují, jak se nájemníkům na ubytovně žije, v čem spatřují pozitiva a negativa, z jakého důvodu se na ubytovnu dostali, jak vnímají systém vrátnice, jak hodlají bytovou situaci řešit apod.

Summary

This Bachelor thesis deals with the issue of social housing on the example of Pardubice. The first part is focused on a theoretical summary of housing in the Czech Republic (specifically e.g. system of affordable housing and social housing), social exclusion and (in relation to housing) the role of the state in the aforementioned topics. To answer the main research question “What is the current situation of social housing on the example of Pardubice?” using research sub-questions “How the city Pardubice provides social housing?” and “How are people living in the municipal lodging satisfied with this form of housing?” is the aim of the practical part. The thesis presents, how the city of Pardubice provides social housing for its citizens and uses qualitative research in the form of interviews with sixteen tenants of urban lodging in Češkova street. The interviews investigate, how the tenants lives at the lodging, what are its positives and negatives, the reason of living there, how they like the system of gatehouse, how they intend to solve their housing situation etc.

Klíčová slova: Bydlení, Sociální bydlení, Dostupné bydlení, Sociální exkluze, Dotace, Ubytovny, Pardubice, Sociální politika, Chudoba, Ztráta bydlení

Keywords: Housing, Social housing, Affordable housing, Social exclusion, Funding, Lodgings, Pardubice, Social policy, Poverty, Loss of housing

Obsah

1 Úvod	3
2 Cíle práce a metodika	4
3 Teoretická část	7
3.1 Bydlení v ČR	7
3.1.1 Definice bydlení	7
3.1.2 Trendy v bydlení v České republice	9
3.1.3 Úvěry na bydlení	10
3.2 Sociální exkluze	12
3.2.1 Definice sociální exkluze	12
3.2.2 Faktory sociálního vyloučení	14
3.2.3 Nízká pracovní intenzita jako faktor sociálního vyloučení	15
3.2.4 Míra materiální deprivace jako faktor sociálního vyloučení	18
3.2.5 Ohrožení chudobou jako faktor sociálního vyloučení	18
3.2.6 Počet osob ohrožených sociální exkluzí	21
3.3 Strategie sociálního začleňování	22
3.3.1 Sociální inkluze	22
3.3.2 Eliminace rizika sociální exkluze	22
3.4 Sociální politika	23
3.4.1 Sociální bytová politika	25
3.4.2 Dotace na bydlení	25
3.4.3 Dotace na výstavbu sociálních bytů	28
3.5 Prostupné bydlení	30
3.5.1 Systém prostupného bydlení	31
3.5.2 Možná rizika a překážky vzniku prostupného bydlení	32
3.6 Sociální bydlení	32
3.6.1 Cíle sociálního bydlení	35
3.6.2 Housing First	36
3.6.3 Charakteristika sociálně vyloučených lokalit	36
3.6.4 Sociálně vyloučené domácnosti	37
3.7 Pardubický kraj	38
4 Praktická část	41
4.1 Právní úprava	41
4.2 Aktuální problém	42
4.3 Sociální bydlení v Pardubicích	44
4.4 Rozhovory s nájemníky ubytovny	46
4.4.1 Život na ubytovně	47
4.4.2 Důvod přistěhování na ubytovnu	48
4.4.3 Dětství na ubytovně	52
4.4.4 Vrátnice	53
4.4.5 Vlastní řešení aktuální bytové situace	54
4.5 Zhodnocení praktické části	56
5 Závěr	59
6 Seznam použitých zdrojů	61
6.1 Seznam literatury	61
6.2 Seznam použitých internetových zdrojů (publikace)	62
7 Seznam obrázků, grafů, tabulek	66
8 Přílohy	66
8.1 Seznam základních otázek do polostrukturovaných rozhovorů	66

1 Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou sociálního bydlení na příkladu Pardubic. Pojem sociální bydlení není v České republice přesně definován a jeho koncepcí bylo pověřeno Ministerstvo práce a sociálních věcí spolu s Ministerstvem pro místní rozvoj. Hlavním cílem systému sociálního bydlení by mělo být zvýšení dostupnosti bydlení pro domácnosti, které jsou nyní bez domova a v nejistých či nevyhovujících podmínkách. Dle *Platformy pro sociální bydlení* je nutné zavést sociální bydlení především z důvodů finanční nedostupnosti bydlení, diskriminace na trhu s nájemními byty a z důvodu rostoucího počtu lidí bez domova či jinak vyloučených z bydlení (Snopek a kol. 2014, str. 5). Bakalářská práce *Problematika nedostatku sociálního bydlení na příkladu Pardubic* se snaží odpovědět na otázku, jaká je současná situace sociálního bydlení a jak se město Pardubice snaží řešit otázku špatné bytové situace svých občanů.

V teoretické části se čtenáři seznámí s fenomény bydlení, hypoték a hypotečních úvěrů. Budou zde také představeny koncepty sociálního a prostupného bydlení, dále role obcí a státu při zajišťování bydlení občanům, kteří si z nejrůznějších důvodů nemohou bydlení zajistit sami z vlastních finančních prostředků. Teoretická část se zaměřuje i na problematiku sociální vyloučení a uvádí možnosti sociálního začleňování.

V praktické části se autorka zaměřuje na městskou ubytovnu v Češkově ulici v Pardubicích. V této části jsou zobrazeny výsledky z terénního výzkumu, provedených rozhovorů, jejich analýza, zhodnocení a závěr.

2 Cíle práce a metodika

Cílem práce je analyzovat současný fenomén nedostatku sociálního bydlení a přiblížit způsob bydlení na městské ubytovně v Pardubicích. Za tímto účelem byla formulována hlavní výzkumná otázka (HVO): „*Jaká je současná situace sociálního bydlení na příkladu Pardubic?*“

Díličními cíli jsou: představení bydlení v České republice, sociální exkluze a sociální začleňování a představení konceptů sociálního a dostupného bydlení. K tomuto účelu byly vytvořeny vedlejší výzkumné otázky:

VVO1: „*Jak město Pardubice zajišťuje sociální bydlení?*“

VVO2: „*Jak jsou lidé žijící v městské ubytovně spokojeni s touto formou bydlení?*“

Práce se neobešla bez podrobného prostudování již dostupných informací (sekundárních dat), které byly získávány z odborných publikací, internetových zdrojů a odborných článků. Odborná literatura byla studována v českém (většina zdrojů) i anglickém jazyce. S internetovými zdroji bylo nutno pracovat opatrně a informace vyhledávat na vhodných stránkách. Při studiu a zpracovávání sekundárních dat a informací byl brán zřetel na porovnávání a vyhledávání informací v publikacích a odborných materiálech různých autorů. Dále byly v práci zpracovány data z Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva pro místní rozvoj a Státního fondu pro rozvoj bydlení.

Bakalářská práce využívá kvalitativního výzkumu. Jako výzkumná technika kvalitativního výzkumu byla zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru s lidmi žijícími na městské ubytovně v Pardubicích. Otázky do polostrukturovaného rozhovoru byly vytvořeny autorkou práce. Informátorům bylo také položeno několik identifikačních otázek.

Rozhovory probíhaly během ledna 2015 na ubytovně v Pardubicích přímo v bytech informátorů. V dopoledních hodinách, kdy autorka na ubytovnu docházela, byly respondenty především ženy, zejména pak matky na mateřské dovolené. V odpoledních hodinách, kdy autorka na ubytovnu docházela, byly respondenty zvláště muži. Všichni účastníci byli informováni o způsobu nahrávání na diktafon po dobu délky rozhovoru a takto získaná data jsou uložena v elektronické podobě u autorky práce. Po uskutečnění

jednotlivých rozhovorů byla provedena analýza získaných informací. Polostrukturovaných rozhovorů se účastnilo 16 informátorů ve věku od 25 do 68 let a jednalo se o muže i ženy s dobou pobytu na městské ubytovně od čtyř měsíců do jedenácti let. Podrobné popisy informátorů jsou uvedeny na začátku práce, v tabulce 1. V tabulce jsou za jednotlivými jmény uvedených informátorů připsány hlavní identifikační údaje, tj. věk, doba strávená na ubytovně a aktuální povolání.

Dále práce vychází z dat získaných od vedení ubytovny, sociální pracovnice působící na městské ubytovně a komunikace s magistrátem města. Komunikace a schůzky se sociální pracovníci probíhaly od října 2014 do ledna 2015. Dále pak autorka se sociální pracovníci docházela na terénní šetření a seznámila se tak s nájemníky a jejich způsobem života na ubytovně, vedením ubytovny a pracovníky na vrátnici.

Tabulka 1: Identifikační údaje informátorů

Jméno	Věk	Doba strávená na ubytovně	Profese
Lucie	34	5 let	Mateřská dovolená
Miroslav	50	11 let	Dělník
Eva	27	9 měsíců	Mateřská dovolená
Ladislav	38	4 měsíce	Nezaměstnaný
Albína	29	14 let	Mateřská dovolená
Václav	44	7 měsíců	Invalidní důchod
Milada	47	11 let	Nezaměstnaná
Ivan	43	1 rok	Kameník
Barbora	25	9 měsíců	Mateřská dovolená
Josef	56	7 let	Nezaměstnaný
Michaela	28	1 rok	Mateřská dovolená
Desider	68	6 let	Důchodce
Klaudie	34	3 roky	Mateřská dovolená
Pavčina	57	7 let	Dělnice
Eva	53	9 let	Dělnice
Renata	48	1,5 roku	Částečný invalidní důchod, nezaměstnaná

(Zdroj: vlastní zpracování)

3 Teoretická část

Teoretická východiska práce čtenáře seznámí s fenomény bydlení, hypoték a hypotečních úvěrů v České republice a rolí státu při zajišťování bydlení občanům, kteří si z nejrůznějších důvodů nemohou bydlení zajistit sami z výplatních prostředků. Dále se pak autorka zaměřuje na problematiku sociálního vyloučení a uvádí možnosti sociálního začleňování. Dále je představena problematika prostupného bydlení, jeho rizika a bariéry jeho fungování. V neposlední řadě je teoretická část zaměřena na pojem *sociální bydlení*. Práce rovněž charakterizuje sociálně vyloučené lokality a sociálně vyloučené domácnosti.

3.1 Bydlení v ČR

3.1.1 Definice bydlení

Bydlení je jednou ze základních lidských potřeb. Všeobecná deklarace lidských práv uvádí: „*Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli*“ (Všeobecná deklarace lidských práv, článek 25).

Právo na bydlení ale znamená také bydlet bezpečně, důstojně a v míru. Lidem by mělo být poskytnut alespoň „přiměřené bydlení“. Jedná se o takové bydlení, které z hlediska velikosti (měřené buď počtem pokojů nebo metrů čtverečních) odpovídá potřebám domácnosti určité velikosti. Účelem konceptu přiměřeného bydlení je odstranit zkreslení hodnot míry zatížení (nebo jiného ukazatele finanční dostupnosti) vyplývající z toho, že domácnost užívá příliš velký nebo příliš malý byt vzhledem k počtu jejích členů (Aron a kol. 2011, str. 23–24). Bydlení se řadí mezi klasické ekonomické statky a odpovědnost za jeho zajištění nese prioritně člověk sám, popřípadě jeho rodina. Právo na bydlení představuje sociální právo upravené v mezinárodních dokumentech. Všechny vyspělé země by měly mít nástroje bytové politiky na zajištění standardního a přiměřeného bydlení, neboť bydlení poskytuje uspokojení základních lidských potřeb „*mít domov*“¹ (Lux a kol. 2010, str. 4–10). Specifickým znakem bydlení je, že vytváří prostředí pro

1 Bydlení je také symbolem sociálního postavení a často prostředek pro lidskou seberealizaci.

rodinný život a ostatní mezilidské vztahy. Oblast bydlení ovlivňuje významné společenské efekty, jako například kvalitu partnerských vztahů, výchovu dětí, společné soužití generací apod. (Krebs a kol. 2010, str. 339).

Bydlením je myšlen takový statek, který se od ostatních statků liší. Požadavkem je, aby bydlení bylo za přijatelnou cenu, v přiměřené kvalitě a odpovídalo našim nárokům. Tyto požadavky však nelze splnit za předpokladu neregulovaného trhu s byty². Na selhání trhu s byty lze nahlížet z hledisek: historických, ekonomických a sociálních (Špalková, Poláková 2002, str. 6).

Mezi hlavní zdroje financování bydlení patří:

- **Zdroje vlastní**, tj. finanční prostředky, které slouží k zabezpečení bydlení. Finanční zdroje jednice slouží k uspokojení jeho vlastní bytové potřeby. Naopak zdroje institucí může zajišťovat bydlení pro své členy či zájemce za úplatu. Mezi vlastní zdroje patří úspory, rezervy, apod. Bydlení je však nákladné a vlastní zdroje na jeho zajištění mnohdy nestačí, je tedy nutno vynaložit i zdroje jiné.
- **Zdroje tržní**, tj. finanční prostředky, které získává jedinec na trhu. Existence těchto zdrojů je však podmíněná existencí tzv. finančních prostředníků, kteří přijímají vklady a poskytují úvěry. Radíme sem hypoteční a komerční banky, spořitelny a stavební spořitelny (Špalková, Poláková 2002, str. 13).

Většina obyvatel je schopna si své bydlení zajistit sama, bez aktivní pomoci státu. Motivace této skupiny lidí ze strany státu má však pozitivní efekt podpory růstu ekonomiky a tvorby prostředků nezbytných právě pro uplatnění principu solidarity. V každé společnosti však existuje určitý počet obyvatel, kteří si prostředky na své bydlení z objektivních důvodů nejsou schopni zajistit sami. Úkolem státu je této skupině pomoci na principu solidarity. Pomoc ze strany státu však nemusí mít vždy formou nevratné finanční výpomoci³ (Koncepte bydlení ČR do roku 2020 2011, str. 4).

2 Toto selhání se často používá jako argument při vládních intervencích do systému financování bydlení.

3 Přímá nevratná finanční výpomoc se může zdát neefektivní z důvodu špatné motivace těchto osob, aby aktivně řešili svoji bytovou a finanční situaci, a přispívá k devalvaci hodnotového systému.

3.1.2 Trendy v bydlení v České republice

Tabulka 2: Složení domácností ČR podle druhu bytu

Složení domácnosti Podle druhu bytu (%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ve vlastním domě	39.0	38.9	39.4	39.0	39.2	39.4	39.0	38.4	38.6
v osobním vlastnictví	17.8	19.8	20.5	21.6	23.8	26.2	28.6	29.4	29.3
družstevní	13.8	12.8	12.3	12.4	11.1	11.0	10.3	10.4	10.0
pronajatý	25.3	25.0	24.2	23.2	22.4	20.2	18.7	18.3	18.1
služební, domovníký	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.0
bezplatné užívání (u příbuzných či známých)	3.9	3.3	3.4	3.6	3.3	3.0	3.4	3.4	3.9

(Zdroj: ČSÚ)

Dle tabulky 2 můžeme v období 2005–2013 sledovat nárůst osob žijících v bytech v osobním vlastnictví (z 18 % na 30 %). S tím souvisí pokles domácností žijících v bytech pronajatých (z 25 % na 18 %). Počet domácností žijících ve vlastních domech se za sledované období výrazně nezměnil. Stejně tak se výrazně neměnil počet domácností

Tabulka 3: Počet zahájených a dokončených bytů v ČR letech 1998–2014

Období	Zahájené byty			Dokončené byty		
	Celkem	V rodinných domech	V bytových domech	Celkem	V rodinných Domech	V bytových Domech
1998	35,027	14,933	7,961	22,183	8,336	6,827
1999	32,900	12,489	7,192	23,734	9,238	6,598
2000	32,377	12,177	7,097	25,207	10,466	5,926
2001	28,983	12,895	6,276	24,758	10,693	5,912
2002	33,606	13,659	10,246	27,291	11,716	6,393
2003	36,496	17,250	10,043	27,127	11,397	7,720
2004	39,037	17,485	11,901	32,268	13,302	10,722
2005	40,381	17,579	13,574	32,863	13,472	11,526
2006	43,747	20,620	14,541	30,190	13,230	10,070
2007	43,796	20,990	15,283	41,649	16,988	18,171
2008	43,531	22,918	13,724	38,380	19,611	12,497
2009	37,319	18,750	11,045	38,473	19,124	13,766
2010	28,135	16,611	5,798	36,442	19,760	10,912
2011	27,535	17,060	5,013	28,630	17,385	6,487
2012	23,853	14,399	4,022	29,467	17,442	7,095
2013	22,108	12,490	4,857	25,238	15,469	6,049
2014	24,351	12,440	6,657	23,881	13,985	6,192

(Zdroj: ČSÚ)

žijících ve služebních bytech a v bytech bezplatného užívání. Mírný pokles však zaznamenaly byty družstevní (z 14 % na 10 %).

Nových bytových jednotek se ročně postaví řádově desetitisíce, viz tabulku 3. Okolo roku 2000 se stavělo přibližně 30 000 nových bytů za rok. Do roku 2007 (přes 40 000 nových bytů) tento počet narůstal, poté však opět klesal až k hodnotě přes 20 000 nových bytů za rok. Obvykle je počet nových bytů v rodinných domech vyšší než v domech bytových. Výjimkou je již zmíněný rok 2007, kdy bylo dokončeno více nových bytů v bytových domech než v domech rodinných.

3.1.3 Úvěry na bydlení

Poptávkově orientovaným nástrojem sociální podpory bydlení jsou dlouhodobé úvěry zajištěné nemovitostmi. V České republice jsou hypoteční úvěry poskytovány od roku 1996 a jsou uplatňovány na pořizování vlastnické formy bydlení osobám fyzickým i právnickým. Podpora hypotečního úvěrování sleduje zvýšení dostupnosti dlouhodobých úvěrů poskytovaných komerčními banky a posílení nabídky dlouhodobých finančních prostředků na novou výstavbu domů a bytů (Krebs a kol. 2010, str. 423).

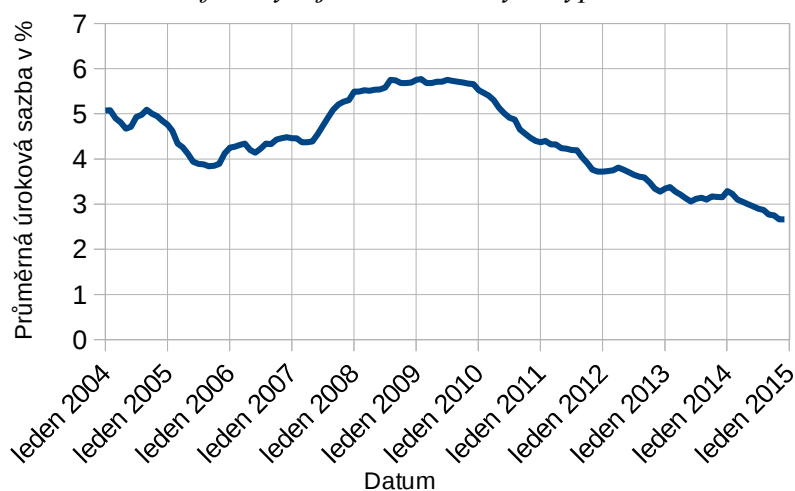
Zákon o dluhopisech 190/2004 Sb. definuje hypoteční úvěr: „*Hypoteční úvěr je úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovité věci, když pohledávka z úvěru nepřevyšuje dvojnásobek zástavní hodnoty zastavené nemovité věci. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva. Pro účely krytí hypotečních zástavních listů lze pohledávku z hypotečního úvěru nebo její část použít teprve dnem, kdy se emitent hypotečních zástavních listů o právních účincích vzniku zástavního práva k nemovité věci dozví.*“ (§28, odstavec 3).

Graf 3 vyjadřuje vývoj průměrné úrokové sazby hypoték v letech 2004–2015. Dlouhodobě nízké sazby byly kolem let 2006–2007 (4 %). V letech 2008–2010 byla sazba na své maximální úrovni (6 %) a od roku 2010 až do současnosti úroková sazba trvale klesá (až pod 3 %).

Graf 4 znázorňuje vývoj objemu a počtu nových hypoték v letech 2006–2014. Poměr mezi oběma veličinami (tedy průměrná výše úvěru) je za celé sledované období zhruba konstantní. Nejvíce nových hypoték se poskytlo v roce 2007 a v letech 2013–2014. V roce 2007 byla také dlouhodobě nízká úroková sazba (viz graf 3) a též kulminoval počet nově zahájených bytů (viz tabulku 3). Vyšší počty hypoték v posledních letech nepochybně souvisí s nízkou úrokovou sazbou, avšak již nejsou doprovázeny zvýšeným počtem nově

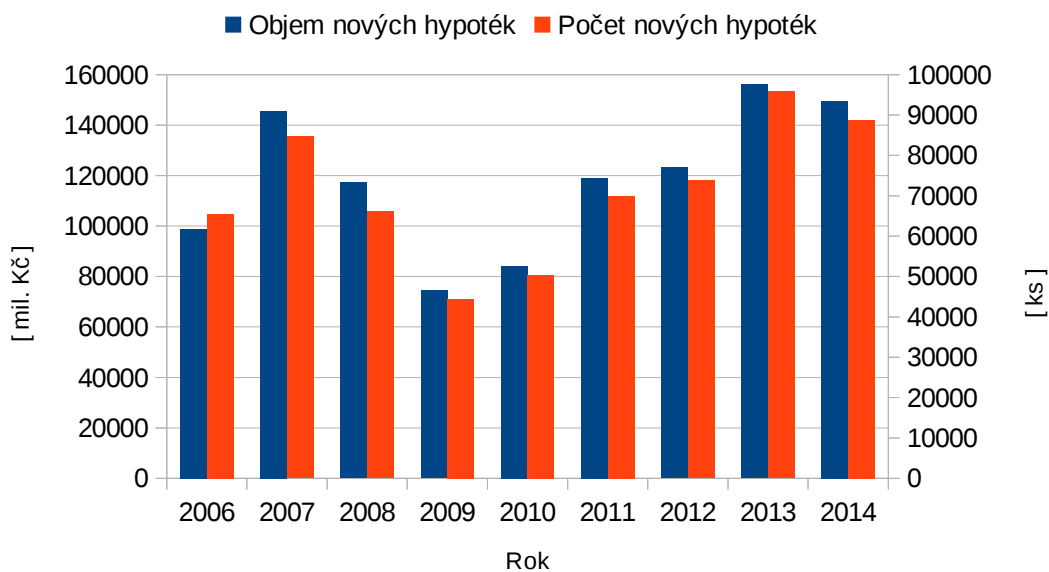
zahájených bytů jako kolem roku 2007.

Graf 3: Vývoj úrokové sazby u hypoték

(Zdroj: www.hypindex.cz)

Graf 4: Vývoj objemu a počtu nových hypoték

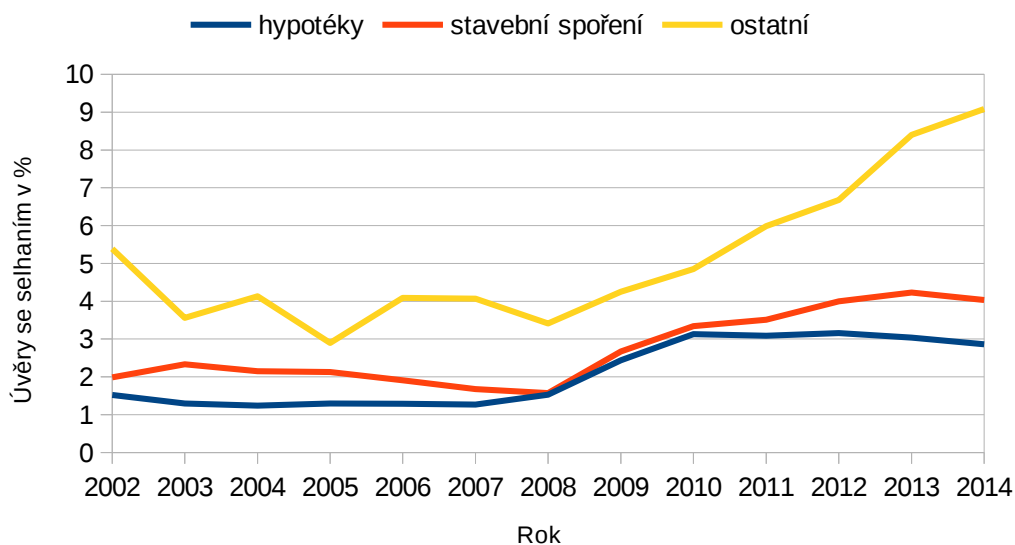
(Zdroj: www.hypindex.cz)

Kromě hypotečních úvěrů je možné získat finanční prostředky na bydlení též čerpáním úvěru ze stavebního spoření nebo jiným typem úvěru. Z grafu 5 vyplývá, že nejméně rizikové (z hlediska následné neschopnosti úvěr splácet) jsou úvěry hypoteční (selhání 3 %) a úvěry ze stavebního spoření (selhání 4 %), kdežto nejrizikovější jsou úvěry ostatní⁴ se selháním až 9 %. Graf také ukazuje, že od roku 2008 došlo k nárůstu zastoupení úvěrů se selháním, a to u všech zmíněných typů.

4 Jedná se o spotřebitelské úvěry bankovní i nebankovní a kontokorentní úvěry.

U hypoték a úvěrů ze stavebního spoření se nárůst zastavil v roce 2010, kdežto u ostatních úvěrů nárůst trvale pokračuje až do současnosti.

Graf 5: Vývoj míry selhání úvěrů na bydlení

(Zdroj: ČNB)

3.2 Sociální exkluze

3.2.1 Definice sociální exkluze

Proces sociálního vylučování je většinou spontánní – působením trhu (nabídka a poptávka po bydlení, ale i nabídka a poptávka po práci v dané lokalitě) a sociálních procesů (Mareš a kol. 2008, str. 27–28). Jedná se o v určitém čase probíhající dynamický rozvoj sociálních struktur (Byrne 2005, str. 5). Je to proces, který se vždy dotýká celé společnosti a který nejen narušuje společenskou soudružnost⁵, ale základní lidská práva ohrožených jednotlivců a jejich postavení na trhu práce. Hovoří se o vyloučení ekonomickém, sociálním, kulturním či politickém (Uherek a kol. 2010, str. 7).

Ekonomické vyloučení je především důsledkem chudoby⁶ a nezaměstnanosti. Řadí se sem ale i práce poskytující nízké příjmy či vyloučení z trhu práce. *Sociální vyloučení* může představovat formu sociální izolace, která brání lidem sdílet jejich sociální statusy či participovat se na takových systémech, které podmiňují integraci jednice do společnosti⁷

5 Stav sdílené identity, loajality a solidarity společnosti.

6 Mareš uvádí, že prakticky není rozdíl v typu bydlení mezi osoby ohroženými chudobou a mezi nechudými. Ve všech příjmových skupinách je stejný podíl domácností žijících v rodinném domě a v bytech. Jako rozdíl mezi těmito skupinami uvádí, že osoby ohrožené chudobou častěji bydlí v nájemném bydlení. Chudé domácnosti žijící ve vlastním domě najdeme především na vesnicích.

7 Například nedostatečný přístup k sociálním kontaktům a životním šancím (Sirovátka, Mareš 2006, str. 640).

(Mareš 2006, str. 22). *Vyloučení kulturní* je založeno na etnicitě, genderu či národnosti. Může se jednat o odepření přístupu ke vzdělání či znalostem a jedná se především o vyloučení ze sdílení kulturního kapitálu a hodnot společnosti⁸ (Mareš 2000, str. 287). *Politické vyloučení* je důsledkem odepírání občanských, politických a základních lidských práv jedincům a představuje vyloučení takových jedinců z vlivu na společnost (Mareš 2006, str. 22).

Sociální vyloučení je však multi-dimenzionální proces, ve kterém jsou různé formy vyloučení kombinované. Z části se může jednat: o vyloučení založené na politickém rozhodování a politických procesech; na přístupu k materiálním zdrojům a službám; na míře nezaměstnanosti; na začlenění do společnosti a do kulturních procesů (Byrne 2005, str. 5).

Do sociální exkluze mohou ovšem zasahovat různí sociální aktéři, jako jsou privátní subjekty, neziskové organizace, orgány a organizace státní správy, samosprávy atd. (Mareš a kol. 2008, str. 27–28). Spíše než selhání jedince je sociální exkluze způsobená selháním těchto aktérů a následujících systémů: demokratického a legislativního systému, který má za úkol zajišťovat občanskou integraci; trhu práce, jehož úlohou je zajištění ekonomické integrace; sociálního státu, zajišťujícího integraci sociální; selhání rodiny, která zajišťuje osobní integraci (Mareš 1999, str. 165). Pokud tedy osoby nejsou ohrožené sociální exkluzí z důvodu selhání jedince či skupiny, jedná se o sociální vyloučení způsobené určitým konáním majoritní společnosti. V takovém případě je potřeba zkoumat nejen sociálně vyloučené jedince a skupiny, ale i majoritní společnost a vazby mezi nimi (Uherek a kol. 2010, str. 8.)

Mnoho zemí zavedlo instituty v boji proti sociálnímu vyloučení, avšak nevyvinulo dostatečnou snahu o instituty pro sociální začleňování⁹ (Social Inclusion for an Ageing Population 2010, str. 5).

Často mezi cíle samosprávy patří bohužel:

- (1) koncentrovat či sestěhovat osoby v jedné určité lokalitě. Dále je pak obvyklé tuto lokalitu oddělit od zbytku obce či města, kontrolovat její obyvatele a znepříjemňovat jim pobyt mimo tyto hranice¹⁰.

8 Mareš dodává, že se může jednat o odepření práva na participaci na kultuře dané společnosti a sdílení jejích kulturních hodnot (Mareš 2006, str. 22).

9 Vezmeme-li příklad Austrálie, kde byla zavedena aktivní politika sociálního začleňování v podobě: prevence bezdomovectví, podpora zaměstnanosti, participace sociálně vyloučených domácností do společnosti pomocí komunit a sousedů apod.

10 Somerville dodává, že osoby ohrožené sociální exkluzí nemusí být nutně ohrožené prostorovým

(2) Úplně vytlačit tyto osoby z katastru obce či města. Tím se správa obce či města zbaví „problémů“, které tyto osoby způsobují. Tímto krokem se však problém neřeší, pouze se přesouvá jinam. Sociální exkluze, která už u vyhoštěných obyvatel započala, se prohlubuje. Lidé jsou často vystěhováni do horších podmínek, než ve kterých bydleli předtím. Jsou často izolovanější a hlavně se zpřetrhají jejich sociální vazby a sítě, které měli v místě předchozího bydliště (přátelé, známí). Je však nutno podotknout, že i případě vystěhování do příznivějšího či hezčího prostředí se obyvatelé mohou octnout v sociální izolaci s pocitem cizinců/vetřelců.

Mezi pozitivní řešení lze zařadit revitalizaci vyloučených prostorů (lepší nabídka a kvalita práce, zdravotní služby, zlepšování stavu předškolních a školních zařízení, veřejné služby atd.). Velice důležité je zde pomoci rodinám zvyšovat kompetenci ke kooperaci se školou a vytvářet dětem dobré podmínky pro vzdělání. Dále je také důležitá resocializace jejich obyvatel, především jejich zpětnou integraci do většinové společnosti (Mareš a kol. 2008, str. 27–28).

3.2.2 Faktory sociálního vyloučení

Mezi faktory sociální exkluze lze zařadit především faktory ekonomické, politické a sociokulturní. *Ekonomickým faktorem* je především marginalizace¹¹ na trhu práce, což může být jak dlouhodobá nezaměstnanost, tak i kvalita pracovního místa. Jedná se také o redukci šancí, kdy dochází k zatlačení jedinců či celých skupin do nevýhodných pozic na trhu práce. Proces marginalizace může být vyvolaný diskriminací marginalizovaných osob, regulací trhu nebo rozhodnutím samotných osob jako projev jejich životního stylu (Mareš 2002, str. 65). Důsledkem marginalizace na trhu práce je příjmové znevýhodnění těchto osob, která může vést až k chudobě¹² (Sirovátka, Mareš 2006, str. 632). Existuje silná souvislost mezi sociální exkluzí a chudobou. Avšak neplatí, že člověk ohrožený sociální exkluzí je chudý a zároveň člověk ohrožený chudobou nemusí být sociálně vyloučený¹³. Sociální exkluze je často propojena i s jinými aspekty anebo častěji s kombinací aspektů

vyloučením. Osoby ohrožené sociální exkluzí mohou žít v téže oblasti jako jejich sousedé a přesto si mohou připadat „cizí“; jak z kulturních či etnických důvodů (Somerville 2000, str. 62).

11 Marginalizace znamená postupné odsouvání jedinců na okraj společnosti, tj. vyloučení z majoritní společnosti.

12 K problémům chudoby a sociálního vyloučení se někdy chybně řadí i problematika národnostních a etnických menšin. Může se však stát, že se menšina dostane do diskriminované pozice (s tím souvisí i horší přístup ke vzdělání a zaměstnání). Pak se sociálním problémem stane chudoba, která je generována diskriminací národnostních a etnických menšin (Tomeš 2001, str. 160).

13 Dle Uhereka a kol. není sociální vyloučení totéž co chudoba. Jedná se o komplexnější jev, jenž nemůže být měřen pouze výší příjmů či sociálních dávek (Uherek a kol. 2010, str. 9).

(Mareš a kol. 2006, str 6). V Evropě rozeznáváme čtyři základní typy skupin lidí, kteří mohou být sociální exkluzí ohroženi:

- (1) migranty, minority a žadatele o azyl vystavené rasismu a diskriminaci¹⁴,
- (2) izolované jedince, zejména nekvalifikované osoby, nezaměstnané a dlouhodobě nezaměstnané,
- (3) osamělé matky a otce se závislými dětmi a
- (4) rodiny se závislými členy bez výdělků nebo s nízkým příjmem (Mareš a kol. 2008, str. 14).

Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením a marginalizací na trhu práce jsou zařazovány i nedostatečně vzdělané osoby, dlouhodobě a opakovaně nezaměstnaní a lidé s mentálním či fyzickým handicapem. Dále pak osoby trpící nějakým druhem závislosti, imigranti, příslušníci různě (etnicky, nábožensky, sexuálně orientovaných, ...) menšin. Mezi sociálně vyloučené osoby se řadí i osaměle žijící senioři¹⁵. V neposlední řadě lidé, kteří se ocitli v těžké, mnohdy i bezvýchodné životní situaci, s níž si sami nedokážou pomoci: bezdomovci, osamělí rodiče (především osamělé matky), osoby závislé na návykových látkách či oběti domácího násilí (Mareš a kol. 2008, str. 12). Ministerstvo práce a sociálních věcí shrnuje osoby ohrožené sociální exkluzí do následujících kategorií:

1. osoby ohrožené ztrátou bydlení (žijící v nevyhovujícím, provizorním, nevhodném nebo nejistém bydlení; osoby před opuštěním instituce¹⁶; osoby ohrožené chudobou a osoby sociálně vyloučené; oběti domácího násilí; imigranti žijící v přechodném bydlení)
2. osoby, jež bydlení ztratily (osoby žijící v azylových domech, ubytovnách a domech na půli cesty; bezdomovci; senioři; osoby se zdravotním postižením žijící v azylových domech) (Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020, str. 9–10).

3.2.3 Nízká pracovní intenzita jako faktor sociálního vyloučení

Domácnosti s velmi nízkou pracovní intenzitou jsou takové, kde dospělé osoby ve věku 18–59 let během uplynulého roku byly nezaměstnány nebo využily méně než 20 % jejich celkového pracovního potenciálu (Dlouhodobá vize [...] pro oblast sociálního

14 Mareš a kol. mezi tuto skupinu (v České republice) řadí především příslušníky romského etnika (Mareš a kol. 2006, str 34).

15 Mezi sociálně vyloučené seniory se řadí především senioři žijící v ústavních zařízeních, osaměle žijící senioři (především ženy), chronicky nemocní apod. (Mareš a kol. 2006, str 33).

16 Instituce typu věznice, zdravotnického zařízení, zařízení pro děti či pěstounskou péči.

začleňování, str. 5). Počet osob žijících v domácnosti s pracovní intenzitou nižší než 0,20 v roce 2012 činil 536 tis. osob; z toho 35 % osob bylo pod hranicí příjmové chudoby a 32 % osob materiálně deprimovaných. V roce 2013 se počet zvýšil na 541 tis. osob; z toho 54 % osob bylo pod hranicí příjmové chudoby a 39 % osob materiálně deprimovaných (Životní podmínky 2014).

Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je chápána jako ekonomický problém, jedná se však i o problém sociální a sociokulturní. Ekonomickými důsledky nezaměstnanosti jsou snížení ekonomické efektivity, rostoucí deficit státního rozpočtu, měnová nestabilita apod¹⁷. Sociální a sociokulturní důsledky jsou především nárůst chudoby, růst kriminality a další sociálně patologické jevy, zhroucení sebevědomí a sebeúcty, popřípadě rozpad rodin a rodinných vztahů.

Za nezaměstnané osoby považujeme: osoby bez placeného zaměstnání; osoby hledající práci a registrované na úřadech práce; osoby ochotny ihned nastoupit do zaměstnání (Mareš 2002, str. 12–18). Mareš dále uvádí, že osoby ohrožené sociální exkluzí jsou nejčastěji jedinci, kteří jsou opakovaně nezaměstnaní¹⁸. V sociálně vyloučených rodinách také často dochází k tzv. kumulaci nezaměstnanosti. Jde o paralelní nezaměstnanost, kde jsou bez práce oba z partnerů. Dále pak uvádí problematiku skryté nezaměstnanosti. Jde o fakticky nezaměstnané jedince, kteří se z různých důvodů nezaregistrovali na úřadu práce jako nezaměstnaní a ani si žádné zaměstnání nehledají (Mareš 2006, str. 635–636). Je známo že nezaměstnaností nejsou ohroženy všechny skupiny stejně. Nejčastěji jde o mladistvé a absolventy škol, dále vdané ženy nebo ženy po mateřské dovolené, které na hledání pracovního místa po neúspěších rezignovaly a nevěří, že si práci najdou. K rizikovým skupinám patří také handicapovaní a pracovníci předdůchodového věku (Krebs a kol. 2010, str. 312).

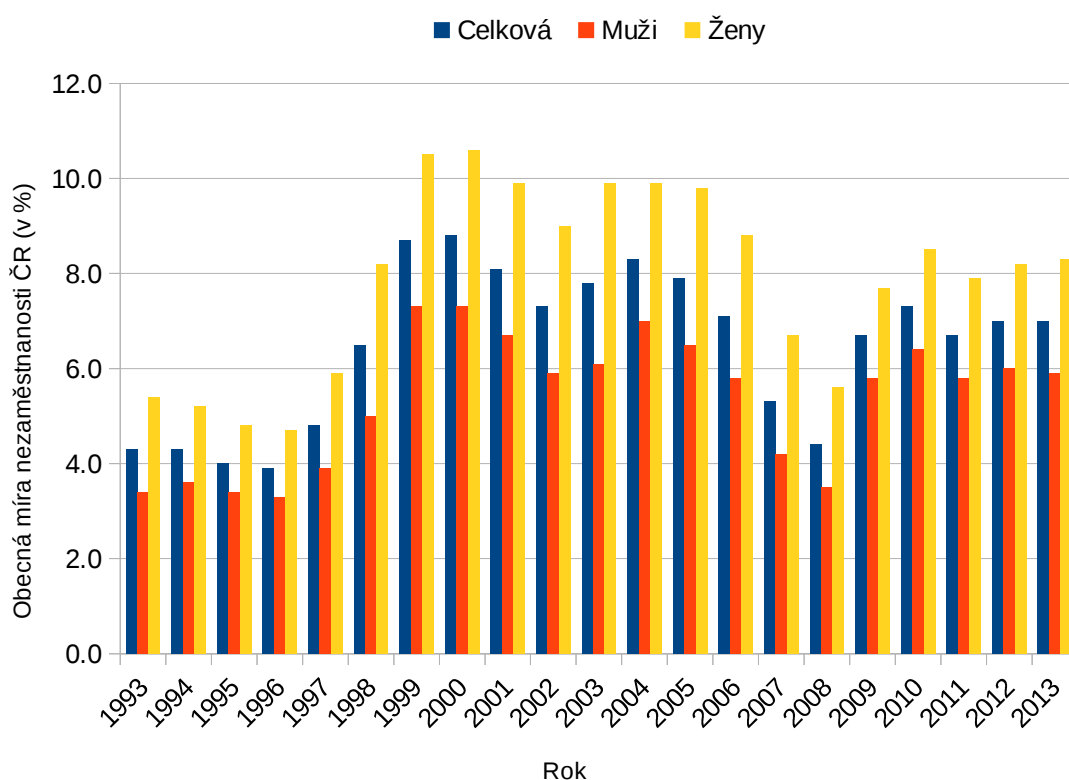
Finanční nedostupnost bydlení je provázána s postavením na trhu práce a s nezaměstnaností. V souvislosti s ekonomickou krizí doprovázenou nárůstem nezaměstnanosti lze předpokládat, že nejohroženější z hlediska finanční nedostupnosti

17 Krebs a kol. uvádějí, že „určitá míra nezaměstnanosti“ je nutná a je spojena s mobilitou pracovních sil, je předpokladem adaptačních procesů, usnadňuje strukturální změny a odstraňuje strnulost ekonomiky. Pokud tedy nezaměstnanost nepřekročí „určitou mez“, jedná se ve vyspělých tržních ekonomikách o přirozený průvodní jev, svým způsobem nezbytný (Krebs a kol. 2010, str. 315).

18 Opakovaná nezaměstnanost je u osob ohrožených sociální exkluzí četnější než nezaměstnanost dlouhodobá.

bydlení budou domácnosti ohrožené ztrátou zaměstnání (nejčastěji se jedná o nekvalifikované pracovníky či osoby se základním vzděláním). Případná pomoc v období krize by tak neměla být směřována pouze do regionů nejvíce ohrožených nezaměstnaností a do domácností ohrožených ztrátou zaměstnání. Pomoc by měla mít spíše univerzálnější charakter a měla by být více flexibilnější. Měla by být poskytována domácnostem i s krátkodobou nezaměstnaností, neboť i krátkodobá ztráta zaměstnání může finančně ohrozit domácnost, pokud nemá vytvořené rezervy (Mikezsková a kol., 2010, str. 31).

Graf 6: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v ČR

(Zdroj: ČSÚ)

Obecná míra nezaměstnanosti¹⁹ v ČR v období 1993–2013 (viz graf 6) byla maximální v letech 1999–2000 (cca 9 %) a 2004 (cca 8 %), nejnižší pak v letech 1993–1997 (okolo 4 %) a 2008 (4,4 %). Od roku 2009 je obecná míra nezaměstnanosti stabilní okolo 6 %. Trvale je obecná míra nezaměstnanosti žen o 2 až 3 % větší než mužů, v roce 2003 to bylo dokonce o necelá 4 %. Celková nezaměstnanost za rok 2014 mírně klesla (z 608 315 v březnu 2014 na 541 914 v prosinci 2014), Základním problémem českého trhu práce zůstává nedostatek tvorby volných pracovních míst v důsledku po-krizového výkonu ekonomiky. Na trhu práce převládá nabídka pracovní síly. V roce 2007 dosáhl počet

¹⁹ Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15–64 let v %

volných pracovních míst maxima (141 066) a počet uchazečů o zaměstnání 354 878, po té však došlo k poklesu volných pracovních míst až na 30 803 v roce 2010 (počet uchazečů o zaměstnání byl 561 551). Od roku 2010 počet volných pracovních míst stoupá až na 58 739 v prosinci 2014 (počet uchazečů o zaměstnání byl 541 914).

3.2.4 Míra materiální deprivace jako faktor sociálního vyloučení

Za osoby ohrožené materiální deprivací považujeme jedince či rodiny, jež si nemůžou dovolit tři, resp. čtyři a více z těchto devíti položek: schopnost zaplatit nájem nebo účty, adekvátní vytápění, schopnost uhradit nečekané výdaje, jídlo, ročně jeden týden dovolené mimo domov, osobní automobil, pračku, barevnou televizi, telefon nebo mobilní telefon (Strategie sociální začleňování, str. 4–9).

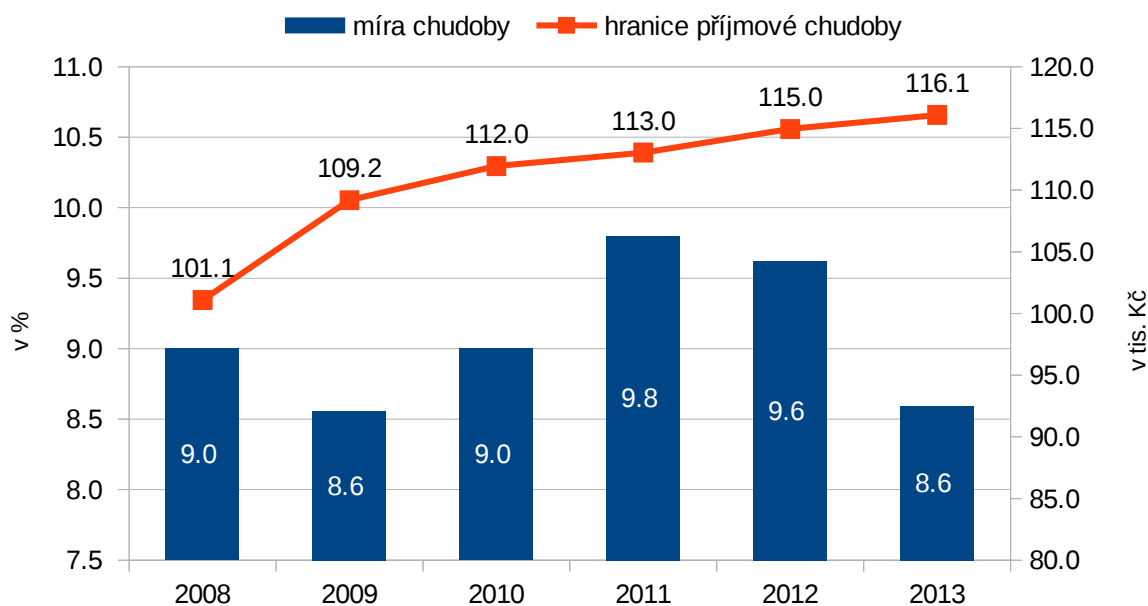
Indikace materiální deprivace vychází ze subjektivního názoru dotazovaných osob nad 16 let. Nejčastějšími zkoumanými indikátory materiální deprivace v oblasti bydlení jsou: velikost bytu, hluk v domě a okolí, vlhkost bytu, znečištění okolního prostředí, vandalismus a kriminalita v sousedství. Dále jsou pak zkoumány náklady na bydlení, zda má domácnost velké problémy se zaplacením nájmu či jak domácnost vychází s celkovými příjmy (Horáková a kol. 2013, str. 36–39).

V roce 2012 materiální deprivaci (u tří a více položek) pociťovalo 1 732 tis. osob. Z toho 72 % osob pociťujících materiální deprivaci a zároveň žijících pod hranicí chudoby žilo v nájemním bydlení. V roce 2013 míra materiální deprivace poklesla; u tří a více položek ji pociťovalo 1 636 tis. osob. Z toho 70 % osob pociťujících materiální deprivaci a zároveň žijících pod hranicí chudoby žilo v nájemním bydlení (zdroj: ČSÚ).

3.2.5 Ohrožení chudobou jako faktor sociálního vyloučení

Chudoba je chápána jako charakteristická vlastnost osob žijících pod hranicí chudoby. Jejich příjmy nejsou dostatečné pro dosažení takové životní úrovně, která je společensky uznána za přijatelnou. Dle jedné z definic za osoby ohrožené příjmovou chudobou považujeme „*ty osoby, jejichž roční ekvivalizovaný disponibilní příjem je nižší než stanovená hranice chudoby (tj. 60 % mediánu ročního národního ekvivalizovaného příjmu na spotřební jednotku*“ (Dlouhodobá vize [...] pro oblast sociálního začleňování, str.8).

Graf 7: Vývoj míry chudoby a hranice chudoby v letech 2008–2013

(Zdroj: ČSÚ)

Počet osob pod hranicí příjmové chudoby osciluje kolem 900 tis. osob, přitom ale hranice příjmové chudoby má rostoucí tendenci (viz graf 7). Do roku 2009 byl v České republice výrazný trend snižování míry chudoby, obrat tohoto trendu nastal již v roce 2010 důsledkem zpomalení růstu příjmů domácností počínaje rokem 2009 v souvislosti s dopady světové finanční krize. Byl zaznamenán také nárůst osob v pásmu příjmové chudoby. V letech 2009–2011 šlo o nárůst o 137 400 osob. Od roku 2012 se začal počet osob ohrožených příjmovou chudobou snižovat až na 885 900 osob v roce 2013 (jde o snížení o 13 % od roku 2011).

Nejvíce příjmovou chudobou ohrožené skupiny obyvatelstva jsou (viz především tučně vyznačené řádky v tabulce 4) nezaměstnaní, dle formy užívání bytu více nájemníci než vlastníci, dle typu domácnosti spíše jednotlivci, zejména ženy. Není však výrazný rozdíl mezi skupinou do 65 let a nad 65 let. Z domácností se závislým dítětem jsou příjmovou chudobou nejvíce ohrožené ty, kde je pouze jeden dospělý a ty, kde jsou dva dospělí, ale tři a více dětí.

Tabulka 4: Hranice příjmové chudoby

Hranice příjmové chudoby (60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet osob pod hranicí chudoby (v tis.)	925,2	884,9	936,4	1 022,3	990,3	885,9
Míra chudoby (podíl z celkového počtu osob v %)	9,0	8,6	9,0	9,8	9,6	8,6
Hranice příjmové chudoby (Kč)	101 083	109 184	111 953	113 040	114 953	116 093
Osoby s příjmem pod hranicí chudoby podle vybraných charakteristik						
Převažující ekonomická aktivita (osoby ve věku 18+)						
pracující celkem	3,6	3,2	3,7	4,0	4,5	4,0
nezaměstnaní	47,8	46,9	40,6	46,4	46,7	44,5
důchodci	8,0	7,1	6,6	6,7	6,4	6,1
ostatní neaktivní	12,4	13,0	12,9	14,0	13,7	11,9
Právní forma užívání bytu						
vlastnictví a bezplatné užívání	6,8	6,0	6,9	8,0	7,8	6,9
nájemní	17,3	18,2	18,2	18,3	18,5	16,9
Typ domácnosti						
domácnosti bez dětí celkem	6,9	6,4	6,5	7,1	7,5	7,1
jednotlivci celkem	18,5	19,5	18,0	18,2	14,9	14,7
z toho: muži	14,0	15,1	11,6	13,7	11,5	12,1
ženy	21,4	22,2	22,0	21,2	17,2	16,4
jednotlivci do 65 let	19,1	19,2	17,4	19,0	16,2	16,5
jednotlivci 65 a více let	17,8	19,7	18,7	17,2	13,6	12,8
2 dospělí, aspoň jeden 65 a více let	2,7	2,2	1,9	2,7	2,3	2,3
2 dospělí, oba do 65 let	6,2	4,9	5,9	7,3	7,1	6,2
ostatní domácnosti bez dětí	2,5	2,2	2,9	3,1	5,9	5,3
domácnosti se závislými dětmi celkem	11,1	10,5	11,4	12,4	11,6	10,1
1 dospělí, alespoň 1 závislé dítě	40,0	40,3	37,7	35,6	31,3	27,8
2 dospělí, 1 závislé dítě	6,4	4,6	7,9	6,8	6,8	8,5
2 dospělí, 2 závislé děti	6,8	7,2	8,7	9,3	8,9	6,4
2 dospělí, 3 a více závislých dětí	19,0	23,1	20,9	23,9	22,4	13,8
ostatní domácnosti se závislými dětmi	9,1	6,5	5,7	9,5	10,1	10,0

(Zdroj: ČSÚ)

Institut životního minima

Jde především o společensky uznanou a státem všem garantovanou hranici minimálních příjmů²⁰, které slouží k uspokojení základních lidských potřeb. Za životní minimum považujeme souhrn částek, které jsou určeny k zajištění výživy, osobních potřeb a náklady na provoz domácnosti. Pokud příjem jedince či domácnosti nedosahuje hranice životního minima, dojde k dorovnání této hranice pomocí sociálních dávek. Rozlišujeme minimum existenční a sociální.

Životní a existenční minimum je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním

²⁰ Pod níž nastává stav hmotné nouze a ohrožení chudobou.

a existenčním minimu. Existenční minimum²¹ je spojeno s absolutním konceptem chudoby. Jedná se o peněžní částku, která je považována za nezbytnou k uhrazení nákladů na základní životní potřeby co nejúspornějším způsobem. Zajištění existenčního minima má především chránit před chudobou a bídou.

Sociální minimum je hranice společensky přijatelného životního standardu (Mareš 1999, str. 202). Platné částky životního a existenčního minima jsou stanoveny nařízením vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima. Částka životního minima jednotlivce je ve výši 3 410 Kč měsíčně. Tato částka se však navyšuje o částky stanovené v §3. Pokud je v podporované domácnosti osoba starší 15ti let²², životní minimum domácnosti se navýší o 2 830 Kč. Pro nezaopatřené dítě se životní minimum navyšuje dle jeho věku: do 6 let (1 740 Kč), od 6 do 15 let (2 140 Kč), od 15 do 26 let (2 450 Kč). Částka existenčního minima osoby činí měsíčně 2 200 Kč (§2 až §5 v zákoně č. 110/2006 Sb.).

3.2.6 Počet osob ohrožených sociální exkluzí

Počty osob ohrožených sociální exkluzí jsou jak v Evropské unii, tak v České republice relativně stabilní, viz tabulku 5.

Tabulka 5: Počet osob ohrožených sociální exkluzí

Počet osob ohrožených sociální exkluzí (v tis. osob)				
	2010	2011	2012	2013
EU (28 států)	118 007	121 314	124 060	122 897
ČR	1 495	1 598	1 580	1 508
Počet osob ohrožených sociální exkluzí (v %)				
	2010	2011	2012	2013
EU (28 států)	23,7	24,3	24,7	24,5
ČR	14,4	15,3	15,4	14,6

(Zdroj: Eurostat)

Tento ukazatel (dle databáze Eurostat) odpovídá součtu osob, které jsou ohrožené příjmovou chudobou, které jsou vážně materiálně deprimované a osob žijících v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou. Nelze však tato čísla považovat za úplná, neboť zde nejsou vůbec zahrnuty osoby, které žijí v nevyhovujícím, provizorním, nevhodném nebo nejistém bydlení, osoby diskriminované na trhu s bydlením nebo osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách.

21 Tento institut nelze použít u osoby pobírající starobní důchod, osoby invalidní (třetí stupeň), osoby starší 68 let a u nezaopatřeného dítěte (§5 v zákoně č. 110/2006 Sb.).

22 Která není nezaopatřeným dítětem.

3.3 Strategie sociálního začleňování

3.3.1 Sociální inkluze

V současnosti existují tři základní pojetí sociální exkluze, které implikují tři rozdílné přístupy sociální politiky. Mezi ně řadíme redistributivní pojetí, které se prostřednictvím využití sociálních dávek snaží eliminovat chudobu. Dále sem řadíme pojetí integrativní, které se snaží, aby bylo inkluze dosaženo pomocí placeného zaměstnání ohrožených osob. Třetí pojetí je moralizující, které klade důraz na začleňování pomocí resocializace²³: přijetím nových norem a hodnot, působením sociální práce a krizovými sociálními intervencemi (Mareš a kol. 2008, str. 281).

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je sociálním začleňováním myšlen „proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný“ (§3 zákona č. 108/2006 Sb.). Strategii sociálního začleňování je snížit riziko chudoby a ohrožených osob do roku 2020 na úroveň, která byla v roce 2008²⁴. Mezi hlavní cíle sociálního začleňování patří především aktuální pomoc osobám, které jsou sociální exkluzí silně ohroženy; zajistit jim přístup k právům, zdrojům a službám; zajistit těmto osobám zaměstnání; v neposlední řadě preventivně snižovat riziko sociální exkluze (Strategie sociálního začleňování, str. 3). Dle Somerville jde především o posílení méně (sociálně) silné skupiny. Jde tedy o rozvoj společnosti k zlepšení prostředí, mezilidských vztahů, služeb apod. Nutným předpokladem je schopnost racionální spolupráce uvnitř skupiny či komunity a spolupráce s okolními komunitami (Somerville 2000, str. 66–67).

3.3.2 Eliminace rizika sociální exkluze

Eliminace rizika sociální exkluze spočívá především na zvyšování zaměstnanosti osob sociální exkluzí ohrožených²⁵, následná integrace těchto osob na trhu práce²⁶ (Mareš a kol. 2006, str. 6) a na pružnosti sociální politiky státu. Ta by měla spočívat na třech pilířích: sociální pomoci, sociální podpoře a sociálním pojištění. Veřejná podpora v oblasti bydlení

23 Moralizující pojetí vidí jako příčinu sociální exkluze morální a kulturní odlišnosti.

24 Jedná se o 30 000 osob.

25 Jedná se o aktivní politiku zaměstnanosti.

26 Integrace skrz trh práce není optimální, jedná-li se o práci špatně placenou, rutinní, apod.

se dále dělí na *podporu nabídky* a *podporu poptávky*. Podpora nabídky spočívá v přímé finanční podpoře výstavby podporovaných nájemních bytů. Podporu poptávky v oblasti nájemního bydlení představuje především příspěvek na bydlení jako prostředek zvýšení finanční dostupnosti bydlení pomocí zvýšení příjmu domácnosti (Lux a kol. 2010, strana 15–16). V neposlední řadě také zajištění terénních a sociálních služeb, jež by měly zajišťovat poradenství, podporu, sociálně právní ochranu dětí a aktivně řešit bytovou situaci sociálně ohrožených jedinců či skupin (Mareš 1999, str. 201–202). Strategie pro soc. začleňování doplňuje výše uvedené o podporu rodiny, podporu vzdělání, podporu v přístupu ke zdravotní péči a zajištění slušných životních podmínek (Strategie pro sociální začleňování, str. 29–47).

Veselá a kol. uvádějí dvě hlavní zásady, kterými by se měly obce a města řídit, aby nedocházelo k prohlubování sociální exkluze: nevytvářet další sociálně vyloučené lokality (nesestěhovávat ohrožené jedince a rodiny do jednoho domu, ulice či čtvrti); v již existujících lokalitách zajistit dostatečnou sociální pomoc a terénní sociální pracovníky (Veselá a kol. 2009, str. 38–39).

3.4 Sociální politika

Sociální politika je politika, která se primárně zaměřuje na člověka – jeho rozvoj, zlepšení jeho životních podmínek, dispozic, apod. Jedná se o praktickou snahu jednotlivých sociálních subjektů (stát²⁷, obce, zaměstnavatelé apod.), která by měla směřovat ke zmírnění či odstranění „vad společenského života“ a která ovlivňuje společenskou realitu v nejširším slova smyslu. Sociální politika funguje na principu spravedlnosti, solidarity, subsidiarity a participace (Krebs a kol. 2010, str. 17–27). Dle Tomeše je *sociální politika* soustavné a cílené úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu a nebo správné fungování sociálního systému. Projevuje se rozhodováním či nerozhodováním a činností či nečinností sociálních subjektů (Tomeš 2001, str. 20–21)

Mezi institucionální nástroje sociálního zabezpečení²⁸ v České republice patří:

- sociální pomoci²⁹ (dávky sociální pomoci mají dorovnat příjem domácnosti či

27 Role státu by pak měla spočívat ve vytvoření příslušné legislativy pro dostupné bydlení a umožnit a zajistit bydlení těm občanům, již si je nejsou schopni zajistit sami.

28 Sociální zabezpečí je součástí sociální politiky, která slouží jako prostředek k uskutečňování cílů a úkonů sociální politiky. Jedná se také o souhrn institucí a opatření, jejichž prostřednictvím lze předcházet sociálním událostem občanů a odstraňovat jejich následky (Krebs a kol. 2010, str. 175).

29 Systém sociální pomoci má osobám v sociálně neuspokojivé situaci poskytnout řešení jejich sociálně svízelného postavení, navrátit takovým občanům sociální suverenitu a pomoci jim překonat přechodné stádium sociálně-ekonomických obtíží (Krebs a kol. 2010, str. 286).

jedince na úroveň existenčního minima)

- sociální podpoře (dávky sociální podpory mají pomoci zadržet pokles životní úrovně, způsobený vymezenými stavy – úmrtí v rodině, závislé děti apod.)
- sociálním pojištěním (dávky z pojištění plynou z již dříve zaplaceného pojištění a z příspěvku dalších subjektů, např. zaměstnavatelů.³⁰) (Mareš 1999, str. 201).

Nástroje sociální pomoci zahrnují poradenství, pečovatelskou službu, prevenci sociálně patologických jevů, sociálně-právní ochranu a sociální služby (Krebs a kol. 2010, str. 292). Dávky sociální pomoci³¹ jsou určeny pro osoby, jež se nacházejí v obtížné životní situaci³² a nejsou schopny vlastním přičiněním či přičiněním rodiny a přátel tuto situaci řešit a zajistit si tak vlastní životní potřeby. Stát tak zajišťuje pomoc ve formě sociálních dávek ze státního rozpočtu (Mareš 1999, str. 205). Dávky v hmotné nouzi jsou: Příspěvek na živobytí, **doplatek na bydlení** a mimořádná okamžitá pomoc (§ 4 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi).

Systém sociálních podpor se zaměřuje i na lidi, jejichž příjmy jsou nad hranicí životního minima. Jde o nástroj, kterým řeší určité situace, jež snižují příjmy rodiny nebo výrazně zvyšují její náklady. Mezi takové situace patří narození dítěte, péče o děti, náhradní rodinná péče o opuštěné děti a péče o osoby se zdravotním či mentálním postižením (Mareš 1999, str. 206). Systém opatření státu se zaměřuje především na institut rodiny. Je zde uplatňován princip solidarity ve směru od bezdětných k rodinám s dětmi a od vysoko-příjmových k nízko-příjmovým rodinám (Krebs a kol. 2010, str. 270–273).

Dávky státní sociální podpory zohledňují jak příjmovou, tak i sociální situaci rodiny. V rámci systému státní sociální podpory³³ je upraveno sedm dávek. Dávky testované, tj. poskytované v závislosti na výši příjmu, jsou příspěvek na dítě, sociální příplatek, **příspěvek na bydlení** a porodné. Dávky netestované (ostatní dávky) jsou rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče a pohřebné (§ 2 zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře).

30 Patří sem důchodové a nemocenské pojištění a dále pojištění v nezaměstnanosti.

31 Systém sociální pomoci upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a další právní předpisy, zejména zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi.

32 Mezi obtížné situace patří hmotná nouze (příjem nedosahuje hranice životního minima) a nouze sociální (z důvodu nezletilosti, nemoci, ztráty soběstačnosti apod.).

33 Dávky státní sociální podpory se poskytují na základě zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

3.4.1 Sociální bytová politika

Bytová politika státu bývá nejčastěji charakterizovaná jako systém poptávkově orientovaných podpor, nabídkově orientovaných iniciativ a přímých zásahů státu na bytovém trhu, které jsou nutné k optimální alokaci bytů. Mezi faktory ovlivňující bytovou politiku státu patří demografické faktory, struktura bytového fondu a struktura bytů podle územního rozložení. V přístupu k bydlení a bytové politice jsou v praxi tři základní systémy a bytová politika v každém státě je pak nutně kombinací uvedených tří stylů. *Systém liberální* preferuje zásluhovost, tedy přijetí vysoké míry odpovědnosti ze strany občanů za zajištění potřeby bydlení, *korporativní systém* je založen na myšlence subsidiarity a solidarity, a *universalistický systém* se zakládá na solidaritě celé společnosti a na zajišťování bydlení převážně z veřejných zdrojů (Krebs a kol. 2010, str. 399–404).

Dle platformy pro sociální bydlení je nutné, aby obce a města zajišťovaly sociální bydlení na základě zákona z toho důvodu, že dosavadní motivace obcí na dobrovolné zajištění sociálního bydlení byla neúčinná. Zákon by pak ukládal obcím povinnost zajišťovat dostatečnou kapacitu v sociálních bytech³⁴, garantoval by finanční náklady spojené se sociálním bydlením a umožnil by nasmlouvat si byty soukromých vlastníků k zajištění sociálního bydlení; například byty pro třetí stupeň dostupného bydlení (Snopek a kol. 2014, str. 18–19).

3.4.2 Dotace na bydlení

Finanční prostředky, které poskytuje stát, jsou určeny jak obcím tak i fyzickým a právnickým osobám. Dotace dělíme na dotace **obecné** a **účelové**. Dotace obecné jsou takové finanční prostředky, které může příjemce použít dle vlastního uvážení³⁵. Avšak prakticky všechny dotace obcím jsou poskytovány s určitým účelem. Občas se stane, že jsou tyto dotace použity k účelu jinému. Do bydlení tak mohou plynout finanční prostředky určené na jiný účel, nejedná se tak o dotace obecné a dále se pak zaměřuje pozornost pouze na dotace účelové. Jsou to finanční prostředky poskytované za určitým účelem. Dělíme je na dotace bez spoluúčasti (příspěvek na bydlení), dotace se spoluúčastí (s otevřeným koncem: podpora regenerace panelových sídlišť; s uzavřeným koncem: podpora výstavby nájemních bytů a podpora stavebního spoření) (Špalková, Poláková 2002, str. 33–34).

Dotace na sociální bydlení státní přiděluje Fond rozvoje bydlení, který spadá pod

34 Obce by měly za úkol evidenci osob, jež jsou oprávněné se o sociální bydlení ucházet.

35 Z hlediska bydlení jsou zajímavé ty finanční prostředky, které subjekty obdržely bez konkrétního účelu a vynaložili je na bydlení.

Ministerstvo pro místní rozvoj. Dotace, jako podpora výstavby sociálního bydlení, je poskytována právníckým i fyzickým osobám. Dle nařízení vlády č. 333/2009 Sb. poskytuje stát doplatek na bydlení (příspěvek v hmotné nouzi) a příspěvek na bydlení (který je součástí příjmově testovaných dávek státní sociální podpory) domácnostem, kterým nestačí vlastní příjmy na pokrytí nákladů spojených s uspokojením bytové situace (Aron a kol. 2011 str. 74–75). Obě tyto dávky jsou nastaveny tak, aby pomáhaly osobám s nižšími příjmy s krytím nákladů na bydlení a služby s ním spojené. Obě tyto dávky lze považovat za komplementární, tj. doplatek na bydlení doplňuje příjmy domácností v okamžiku, kdy jim tyto příjmy včetně příjmů z příspěvku na bydlení k pokrytí bytových nákladů nestačí (Horáková a kol. 2013 str. 16).

Doplatek na bydlení společně s příjmy domácností a příspěvkem na bydlení slouží k úhradě odůvodněných nákladů na bydlení. Podmínkou získání doplatku je získání nároku na živobytí, lze jej však přiznat i domácnosti, jejíž příjmy přesahují částku na živobytí posuzované domácnosti³⁶, ale nepřesáhl 1,3násobek této částky. Doplatek na bydlení se vypočte jako (Σ odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na aktuální kalendářní měsíc – příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc) – částka o kterou příjem domácnosti (včetně vyplaceného příspěvku na živobytí) převyšuje částku živobytí (Doplatek na bydlení 2015, str.1).

Dále je možné čerpat příspěvek na bydlení z dávek sociální státní podpory, který je určen pro občany nebo rodiny s nízkými příjmy³⁷. Příspěvek se počítá na základě normativních nákladů na bydlení. Při poskytování příspěvku na bydlení jsou testovány příjmy rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem domácnosti se považují i přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. Nárok na příspěvek na bydlení má domácnost, jejíž náklady na bydlení přesahují částku Σ rozhodného příjmu * koeficientu 0,30 (pro Prahu je stanoven koeficient 0,35) a zároveň tato částka není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení³⁸ (Příspěvek na bydlení 2015, str.1).

Celkový objem příspěvku na bydlení má ve sledovaném období (od roku 2007 do roku

36 Jedná se o dávku v hmotné nouzi, která řeší nedostatečný příjem domácnosti. Částka dávky je stanovena individuálně, na základě hodnocení její snahy a možností. Odvíjí se taky od částek existenčního a životního minima. Výše částky se stanoví jako *příjem domácnosti – přímé náklady na bydlení*. (Náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu domácnosti) (Příspěvek na živobytí 2015, str. 1).

37 Příspěvek a doplatek na bydlení by se měli v budoucnu (dle MPSV) spojit do jedné dávky na podporu bydlení (Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi, str. 4).

38 Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů v domácnosti. Je zde zahrnuto nájemné, náklady za plnění poskytované v souvislosti s užíváním bytu, náklady za energie, vodné a stočné, odpady, vytápění.

2013) vzrůstající tendenci (z 1 565 na 7 404 mil. Kč, tedy na téměř pětinasobek), přičemž ale průměrný měsíční počet vyplacených dávek se zvedl z 115 tis. na 194 tis. (tedy pouze o dvě třetiny). Tato vzrůstající tendence pramení především z navýšení průměrné výše měsíčního příspěvku na bydlení (z 1 134 Kč v roce 2007 na 3 190 Kč v roce 2013).

Tabulka 6: Vývoj počtu příspěvků a doplatků na bydlení

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Příspěvek na bydlení (mil.kč)	1564,8	1619,2	2280	3521	4640,5	5732,3	7403,5
Průměrný měsíční počet vyplacených dávek v tis.	115	85,8	94,2	119,5	140,7	162,5	194,1
Průměrná výše příspěvku na bydlení v Kč/měsíc	1134	1573	2016	2456	2748	2939	3190
Doplatek na bydlení (mil.kč)	523,5	472,6	511,6	686,1	850,2	1673,3	2813,6
Průměrný měsíční počet vyplacených dávek v tis.	25,2	20,8	19,5	23,2	26,1	43,6	65,1
Průměrná výše doplatku na bydlení v Kč/měsíc	1731	1893	2183	2481	2685	3198	3610
Σ příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení (mil.kč)	2088,3	2091,8	2791,6	4207,1	5490,7	7405,6	10217,1

(Zdroj: MMR a vlastní výpočty)

Celkový objem doplatku na bydlení má také ve sledovaném období vzrůstající tendenci (z 524 na 2 814 mil. Kč, tedy na více než pětinasobek), přičemž ale průměrný měsíční počet vyplacených dávek se zvedl z 25 tis. na 65 tis. (tedy pouze 2,5 krát). Tato vzrůstající tendence pramení opět z navýšení průměrné výše měsíčního doplatku na bydlení (z 1 731 Kč v roce 2007 na 3 610 Kč v roce 2013). Viz tabulku 6.

Celkové výdaje na příspěvky a doplatky na bydlení vzrostly z 2 088 na 10 217 mil. Kč, tedy na téměř pětinasobek. Především z důvodů stále se zvyšujících výdajů na podporu bydlení (společně s obecnou tendencí k úsporným krokům v sociální oblasti) byla v roce 2011 přijata opatření, jež mají za cíl zabránit skutečně dlouhodobé závislosti některých osob na tomto typu sociálních transferů. Od roku 2013 je vyplácení dávek *příspěvku a doplatku na bydlení* časově omezeno. Jedinec či rodina může tyto dávky pobírat maximálně 84 měsíců v období posledních 10 kalendářních let (tato lhůta se počítá od 1. 1. 2013). Toto opatření si klade za cíl zabránit dlouhodobému zneužívání dávek na bydlení, a to jak na straně příjemců (kteří by tímto měli být více motivováni k hledání jiných forem bydlení nebo zlepšení svojí finanční situace získáním pracovního místa nebo lépe placené práce), tak na straně poskytovatelů ubytování, kterým by se mělo zamezit

v umělém navyšování cen bydlení (Horáková a kol. 2013 str. 17).

3.4.3 Dotace na výstavbu sociálních bytů

Dotace na výstavbu sociálních nájemních bytů je ze Státního fondu rozvoje bydlení poskytována všem investorům. O dotaci tedy může požádat nejen obec, ale i soukromá fyzická nebo právnická osoba. Docílí se tak především výstavby podporovaných bytů³⁹ nejen ze státního rozpočtu, ale i podnikatelskou činností. Dotace je poskytována jak na novostavby, v nichž budou sociální nájemní byty, tak i na nájemní byty v již existujících stavbách, které vznikly přestavbou či nástavbou již existující stavby. Výše dotace na podporovaný byt v novostavbě činí nejvýše 6 500 Kč/m², přičemž hodnota jednoho bytu nesmí přesáhnout částku 500 000 Kč. Výše dotace na podporovaný byt vzniklý stavební úpravou v již existující stavbě je maximálně 5 500 Kč/m², přičemž hodnota jednoho bytu nesmí přesáhnout částku 420 000 Kč. Lze získat další dotace 100 000 Kč při splnění požadavků na energetickou náročnost budovy A u novostaveb nebo 50 000 Kč při splnění požadavků na energetickou náročnost budovy B, kde se nejedná o novostavbu. Dále lze dotaci navýšit o částku 50 000 Kč, jedná-li se o byt, který lze přizpůsobit potřebám zdravotně postižených osob. Celková dotace nesmí přesáhnout 30% celkových investičních nákladů⁴⁰.

Podporované byty pak budou sloužit k bydlení osob s nízkými příjmy po dobu nejméně 10 let⁴¹. Tyto byty budou pronajímány za nájemné. Nájemné se pak určí jako: $[(\Sigma \text{pořizovací cena} - \text{dotace}) * 0,00333] < \text{výše měsíčního nájemného}$. (§ 1 - § 8 Předpisu č. 333/2009 Sb.).

Tabulka 7 a graf 8 znázorňují vývoj a počet nově postavených nájemních a podporovaných bytů s pomocí dotací MMR ČR a SFRB v letech 2003–2013. Nejvíce takovýchto bytů bylo postaveno v krajích Plzeňském, Pardubickém a Jihočeském. Počet postavených nájemních bytů v letech 2003–2008 činil 10 654, podporovaných za celé období 2003–2013 činil 4 365. Podporovaných bytů bylo postaveno nejvíce v krajích Pardubickém, Jihomoravském a Ústeckém.

39 V rámci programu *Podpory výstavby podporovaných bytů* existují tři dílčí oddělené programy: chráněný byt, byt na půli cesty a vstupní byt (Krebs a kol. 2010, str. 430).

40 Novostavba či přestavba musí být dokončena a schopna užívání do 3 let od uzavření smlouvy o poskytnutí dotace.

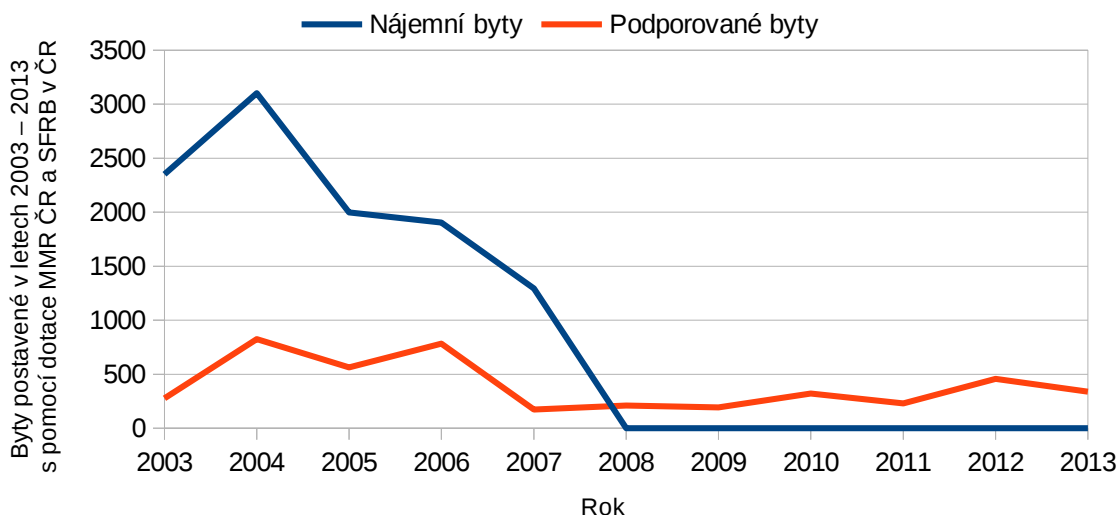
41 V období 15 let od dokončení stavby a možnosti jejího užívání. Po této době mohou být byty nabídnuty jako byty nájemní na trhu nebo je možné jejich převedení do osobního vlastnictví.

Tabulka 7: Vývoj počtu postavených bytů s pomocí dotací z MMR ČR a SFRB v letech 2003–2013

Kraj	Byty postavené v letech 2003 – 2013 s pomocí dotace MMR ČR a SFRB														Celkem v letech 2003-2013				
	Nájemní byty							Podporované byty							Nájemní byty	Podporované byty			
	2003	2004	2005	2006	2007	2008-2013	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			2011	2012	2013
Praha	0	66	28	0	0	0	3	57	0	45	0	10	0	0	9	18	8	94	150
Středočeský	95	167	238	209	44	0	27	107	93	47	14	11	11	47	16	35	4	753	412
Jihočeský	202	410	207	232	107	0	36	57	15	48	0	2	31	50	10	41	32	1158	322
Plzeňský	346	521	291	146	121	0	21	52	0	1	15	31	20	51	14	13	3	1425	221
Karlovarský	78	76	19	20	1	0	0	11	6	0	0	18	11	18	18	11	30	194	123
Ústecký	155	127	139	215	404	0	44	54	60	11	55	8	35	43	37	47	41	1040	435
Liberecký	4	346	9	101	58	0	25	1	46	25	8	0	0	22	0	0	0	518	127
Královohradecký	94	81	74	62	18	0	1	33	27	15	3	41	6	3	0	5	48	329	182
Pardubický	428	400	165	279	125	0	43	103	119	91	40	8	14	2	29	65	29	1397	543
Vysočina	239	54	127	81	66	0	7	69	62	43	0	13	1	0	13	50	19	567	277
Jihomoravský	305	444	150	172	59	0	21	94	61	99	3	39	23	42	47	58	5	1130	492
Olomoucký	91	130	212	117	62	0	10	41	52	144	12	11	23	19	11	27	43	612	393
Zlínský	217	105	177	66	59	0	25	87	11	173	23	10	13	3	15	29	27	624	416
Moravskoslezský	98	176	163	205	171	0	12	58	10	41	0	8	4	21	11	57	50	813	272
Celkem ČR	2352	3103	1999	1905	1295	0	275	824	562	783	173	210	192	321	230	456	339	10654	4365

(Zdroj: Vlastní zpracování dle MMR)

Graf 8: Vývoj počtu bytů postavených v letech 2003–2013 s pomocí dotace MMR ČR a SFRB

(Zdroj: Vlastní zpracování dle MMR)

Od roku 2008 přestalo MMR poskytovat dotace na výstavbu nájemních bytů. Úskalím programu podpory nájemního bydlení bylo nepřesné vymezení plošného standardu dotovaných bytů a nedostatečné vymezení maximálních nákladů na 1 m² podlahové plochy bytu. Některé byty byly postaveny velice nákladně a byly celkově nadstandardní. Ve strukturálně postižených oblastech byly některé s podporou státu postavené byty obsazovány s obtížemi (vzhledem k příjmové situaci obyvatelstva). Obce také z dotací postavily byty, které nebyly volně k dispozici. Šlo především o družstevní byty, nikoli o byty ve vlastnictví obce. Dotace tedy mnohdy nebyla zacílena na podporu těm

domácnostem, které tuto podporu skutečně potřebovaly (Krebs a kol. 2010, str. 420). Podle nařízení vlády č. 146/2003 Sb. od roku 2011 pro tuto formu podpory nejsou poskytovány finanční prostředky.

3.5 Prostupné bydlení

Prostupným bydlením je myšlen systém různých forem bydlení, kde se jednotlivé stupně⁴² liší, ale jsou všechny propojeny se sociálními službami a sociální pomocí. Tento systém má za úkol pomáhat v sociální mobilitě a prostorové dekoncentraci osob, jež jsou ohroženy sociální exkluzí (Snopek 2012, str. 5). Jednotlivé stupně jsou uzpůsobeny pro různé cílové domácnosti a postup po jednotlivých stupních odpovídá krokům na žebříčku k dosažení samostatného nájemního bydlení (Snopek, Matoušek 2014, str. 14). Tento systém by měl být prostupný oběma směry z toho důvodu motivace, aby nájemníci neplatící nájem či neplnící jiné podmínky vyplývající z nájemní smlouvy byly motivováni podmínky plnit. Jinak by pak došlo k jejich *propadu* do horších podmínek (nižšího stupně prostupného bydlení), kde jim není zajištěna dostatečná sociální ochrana a podpora, anebo by došlo k úplné ztrátě bydlení, ale s možností se do stupňovitého systému prostupného bydlení vrátit a mít tak možnost na získání soukromého nájemního bydlení (Veselá a kol. 2009, str. 24).

Účelem prostupného bydlení je pak zajištění *bydlení* cílovým skupinám, neboť *ubytování* není totéž co *bydlení*⁴³. Ubytovny a azylové domy problém sociálně vyloučených skupin a problém bezdomovectví neřeší, jsou pouze součástí problému bydlení. Ubytovny, noclehárny a azylové domy by měli sloužit pouze na dobu nezbytně nutnou k získání přiměřeného nájemního bydlení (Snopek, Matoušek 2014, str. 13).

Hlavním cílem je zajištění nájemního bydlení těm domácnostem či jedincům, jež si nejsou schopni za tržních podmínek sehnat přiměřené bydlení, a dále pak pracovat s nájemníky, aby si byli schopni nájemní bydlení dlouhodobě udržet a řádně pronajímané byty obývat (Snopek 2012, str. 5–6). Cílem je také dosáhnout změny vztahu rodiny k finančním zdrojům a tím napomáhat ke zlepšení životní situace a zabránit tak prohlubování sociální exkluze rodiny. Mezi další cíle se řadí ochrana samotných pronajímatelů bytů. Práci sociálních pracovníků s cílovou skupinou nájemníků je dosaženo

42 Matoušek dodává, že úspěšný postup všemi individuálními stupni prostupného bydlení by neměl vést k získání samostatného nájemního bydlení.

43 Dle Matouška systém prostupného bydlení napomáhá k získání soukromého nájemního bydlení a dochází tak ke zvyšování šancí osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách na jejich integraci.

toho, aby včas a řádně platily nájem a zasloužili se o udržování dobrého stavu nemovitosti (Koncepte prostupného bydlení, str. 3).

3.5.1 Systém prostupného bydlení

Systém prostupného bydlení je členěn do následujících tří stupňů:

1. **Krizové bydlení;** řadí se sem bydlení na ubytovnách a v azylových domech⁴⁴. V některých publikacích najdeme ubytovny na druhém stupni prostupného bydlení, avšak ubytovny často bývají místem koncentrace osob ohrožených sociální exkluzí. Často na ubytovnách (ve větším množství na ubytovnách soukromých) chybí poskytování sociálních služeb a sociální pomoci. Dochází tak k ještě většímu prohlubování sociálního vyloučení. Soukromé nájemní bydlení a bydlení na ubytovně také vyžaduje jiný typ kompetencí nájemníků. Ubytovny pak nepřipraví dostatečně nájemníky na přechod do nájmu. Proto se bydlení na ubytovnách neřadí mezi bydlení tréninkové (Snopek, Matoušek 2014, str. 13).
2. **Tréninkové bydlení;** kterým je myšleno bydlení ve standardních bytech (bytech na půli cesty), kde je důležitá aktivní spolupráce s poskytovatelem sociálních služeb⁴⁵ (Snopek 2012, str. 11). Cílovou skupinou tréninkového bydlení jsou domácnosti, které jsou z různých důvodů znevýhodněny do té míry, že nejsou schopny uspokojit svou bytovou potřebu běžným způsobem. Tyto domácnosti však musí projevit snahu bydlet jinde a v jiných podmínkách. Pro tento stupeň je důležitý doprovodný sociální program, který závisí na terénní práci sociálních⁴⁶ pracovníků s klienty (nájemníky) programu prostupného bydlení (Veselá a kol. 2009, str. 25–26). Lux a kol. rozlišují tři možnosti tréninkového bydlení: v bytech ve vlastnictví neziskové organizace; v bytech ve vlastnictví obce; v bytech najímaných neziskovou organizací od jiných pronajímatelů (Lux a kol. 2010, str. 7–8).
3. **Dlouhodobé sociální bydlení;** bydlení umožňující zajištění dlouhodobého důstojného bydlení cílové skupině. Jde o takový typ bydlení, kde nájemníci mají dostatečné kompetence na získání a udržení soukromého nájemního bydlení, ale

44 Veselá a kol. klade důraz na oddlužení domácností na prvním stupni prostupného bydlení. Mělo by se jednat především o dluhy související s bydlením. Jako možnou formu oddlužení uvádějí odpracování stávajícího dluhu veřejně prospěšnými pracemi (Veselá a kol. 2009, str. 24).

45 Lux a kol. kladou důraz na rozsáhlejší aktivitu a větší odpovědnost neziskových organizací v oblasti poskytování bydlení.

46 Jde především o práci s jednotlivci (ne se skupinami), kteří chtějí řešit své problémy spojené se sociálním vyloučením. Mezi hlavní výhody terénní práce patří její efektivita, její dostupnost pro osoby sociálně vyloučené a finanční nenáročnost.

jsou na trhu s byty diskriminováni z etnických či jiných důvodů. Radíme sem bydlení v obecních či městských bytech a bydlení v bytech soukromých majitelů⁴⁷ (Snopek 2012, str. 15). Škála nabízených bytů by měla být co nejširší, aby si domácnost mohla vybrat byt, který jí nejvíce vyhovuje, a měla tak pocít skutečného návratu do plnohodnotného života (Lux a kol. 2010, str. 8).

3.5.2 Možná rizika a překážky vzniku prostupného bydlení

Mezi rizika vzniku prostupného bydlení patří nedostatečná spolupráce s neziskovou organizací, která by se ujala provozování tréninkového bydlení. Častým důvodem je obava z finančních rizik spojených s prostupným bydlením. Avšak v případě, že nezisková organizace neparticipuje, musí zajistit spolupráci při poskytování dlouhodobého bydlení odbor sociálních věcí dané obce. Další bariérou vzniku koncepce je také neochota obcí a měst se na prostupném bydlení aktivně podílet (Snopek 2012, str. 4).

Častým rizikem také může být zadluženost domácností, především u domácností s velkými dluhy či exekucí na příjem. Jde o nespornou bariéru jakékoliv integrace domácnosti a často díky dluhům dochází k prohlubování sociální exkluze.

Problém též může nastat, pokud si nájemníci na stávající bydlení zvyknou a nechtějí postoupit na další stupeň v rámci prostupného bydlení. Může to být z důvodu kvalitního tréninkového bydlení, kdy by se přechodem do soukromého nájemního bydlení dostali do *horších* bytových podmínek. Dalším důvodem může být strach z přetrhání sociálních vazeb, které mají ve stávajícím bydlení (Matoušek 2012, str. 2).

3.6 Sociální bydlení

Sociální bydlení není přesně definovaný pojem. Jeho koncepcí bylo pověřeno Ministerstvo práce a sociálních věcí spolu s Ministerstvem pro místní rozvoj. Do konce února 2015 by měla být sestavena koncepce zákona a předložena Vládě ČR a do 2. čtvrtletí 2016 by měl být předložen návrh znění zákona o sociálním (dostupném) bydlení. Předpokládaná účinnost tohoto zákona je k 1. 14. 2017 (Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi, str. 3).

Jedná se o komplex nástrojů poskytujících pomoc domácnostem, které si bydlení

⁴⁷ Zvláštním typem může být garantované bydlení, jež představuje využití bytů soukromých majitelů pro účely sociální. Nestátní neziskové organizace soukromým majitelům platí za garanci sankce rizik, například prostřednictvím speciálního garančního fondu nebo pomocí komerčního pojištění proti riziku neplacení nájemného.

nejsou schopny zajistit samy⁴⁸. Jde o nástroj, který poskytuje domácnostem důstojné bydlení. Sociální bydlení musí poskytovat i právní jistotu tak, aby se takové bydlení dalo pokládat za bezpečný domov. Je tudíž nutné přesně definovat základní standardy, aby se členové domácnosti necítili ohroženi diskriminací a hlavně aby bydlení vyhovovalo jejich potřebám (Snopek a kol. 2014, str. 8).

Pojetí sociálního bydlení není jednoduché ani v evropském kontextu vzhledem tomu, že bytové politiky jednotlivých evropských států se v různé míře liší tak, jak je chápána odpovědnost daného státu za podporu bydlení jeho občanů. Většina evropských států chápe sociální bydlení jako veřejný sektor nájemního bydlení, který je ve vlastnictví obce nebo státu a je určen sociálně potřebným skupinám. Přidělování sociálních bytů je upraveno přesně stanovenými kritérii. Sociální byty však mohou být postaveny i na principu zodpovědnosti obcí, neziskových organizací a bytových asociací při respektování záměrů státní bytové politiky (Krebs a kol. 2010, str. 406–408).

Dle *návrhu sociálního (dostupného) bydlení* bude jedinec či rodina podávat žádost o toto bydlení a bude posuzována dle zákona – majetkovým a příjmovým testem. Pokud tyto požadavky splní, bude jí vydáno *osvědčení*. Dle individuálního posouzení a sociálního šetření bude jedinci či rodině poskytnuto bydlení vyhovující jejich aktuálním potřebám a možnostem. Koncepce sociálního (dostupného) bydlení se velice podobá koncepci prostupného bydlení. Není ale povinností či nutností „projít“ všechny stupně bydlení. Rodinám či jedinci tak bude nabídnuto: (1) *krizové bydlení*, které slouží osobám, které jsou v akutní bytové nouzi a potřebují ihned ubytovat. Jedná se o nový typ bydlení se sociálními službami na pomezí azylových domů a nocleháren. Tento typ bydlení je určen na dobu max. 6 měsíců. (2) *sociální bydlení*, které je určeno k trvalému bydlení, avšak se sníženými bytovými standardy. Povinností nájemníků je aktivní spolupráce se sociálními pracovníky. (3) *dostupné bydlení*: jedná se o byt k trvalému užívání, který je užíván oprávněnou osobou dle nájemní smlouvy⁴⁹ na dobu určitou. (Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi, str. 6–8).

Lux a Burdová dodávají, že se jedná o sektor **nájemního** bydlení, kterým se snaží obce a kraje zajistit všeobecnou rovnováhu na trhu s nájemním bydlením a zajistit tak

48 Dle Somerville je zajištění sociálního bydlení jedním ze tří pilířů sociálního státu spolu se zdravotnictvím a poskytováním sociálních služeb (Somerville 2000, str. 155).

49 Nájemní smlouva je uzavírána na dobu dvou let. Jednou za rok u nájemce dostupného bytu proběhne test (zhodnocení) příjmů a majetku. Pokud příjmy přesáhnou stanovenou mez, bude nájem zvýšen o max. 15%. Po 4 letech nájemní smlouvy dostupného bydlení se nájem navýší na cenu nájmu obvyklou na trhu. Pokud se však příjmy nájemníka nemění, zůstává nájemcem dlouhodobého bytu.

sociálně slabším domácnostem bydlení na volném trhu⁵⁰(Lux, Burdová 2000, str. 58). Pokud obce nejsou schopny zajistit dostatek dostupných či sociálních bytů z vlastního bytového fondu, může je zajistit pomocí neziskových organizací či soukromých vlastníků a investorů (Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi, str. 6). Výstavba sociálních nájemních bytů pak může být realizována na základě dohod investorů s veřejnými institucemi státu. Veřejné instituce se v určité formě zavazují výstavbu financovat prostřednictvím dotací či fiskálních výhod pro investory. Investory i provozovateli sociálních nájemních bytů mohou být samotné obce v zastoupení obecních bytových společností, nezávislé bytové asociace, neziskové organizace či soukromí vlastníci (Lux, Burdová 2000, str. 58).

Bariéry sociálního bydlení dle Ministerstva práce a sociálních věcí jsou: veřejnoprávní regulace sociálního a podporovaného bydlení; nedostatečné určení povinností obcí v oblasti sociálního bydlení; nedostatečná legislativa úpravy sociálního bydlení; nedostatečná legislativa prevence ztráty bydlení; nedostatečné řešení problematiky předluženosti osob ohrožených sociální exkluzí (Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020, str. 33); Lux a kol. Doplňují problematiku příspěvků na bydlení, tj. nemožnost pobírání příspěvku a doplatku na bydlení v podnájemním vztahu (Lux a kol. 2010, str. 5).

System sociálního bydlení by měl být zaveden především z důvodu sociální integrace obyvatel ohrožených sociální exkluzí a z důvodu prevence bezdomovectví, prohlubování sociální exkluze a vzniku nových sociálně vyloučených lokalit⁵¹. Dále by měl systém vést k odstraňování předsudků vedoucích k diskriminaci na trhu bydlení. K ochraně diskriminovaných osob slouží zejména anti-diskriminační zákon. Ten však upravuje diskriminaci osob pouze na základě etnických, rasových, genderových, náboženských [...] důvodů. Neupravuje diskriminaci dalších ohrožených skupin, jako například mladé rodiny, osoby opouštějící ústavní péči či osoby po výkonu trestu. Dalším důvodem zavedení sociálního bydlení je neustálé zvyšování finanční nedostupnosti bydlení, neboť nájemné se

50 Sociální byty by měla zajišťovat obec dle zákonem stanovených počtů (Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi, str. 6).

51 Základní alokační mechanismus pro výběr domácností sociálního nájemního bydlení je v některých zemích (Německo, Belgie, Dánsko, ...) upraven na centrální úrovni. Například je zákonem určena příjmová mez domácností pro nárokování sociálního bydlení, cílová skupina sociálně potřebných domácností či je přesně definovaná bytová situace nárokovácí sociální nájemní bydlení (Lux, Burdová 2000, str. 58–59).

stává velkým zatížením finančních rozpočtů domácností⁵². Prohlubuje se tak segregace domácností vyloučených z bydlení a sociální exkluze. Stát zatím řeší tuto problematiku příspěvkem na bydlení a mnohdy nedostatečnými dotacemi na výstavbu podporovaných nájemních bytů (Snopek a kol. 2014, str. 5–7).

3.6.1 Cíle sociálního bydlení

Mezi primární cíl patří zajištění dlouhodobého nájemního bydlení pro domácnosti, jež si nemohou za daných tržních podmínek získat „přiměřené“ bydlení⁵³. Umístění domácnosti nebo jednotlivce do standardního nájemního bydlení by mělo proběhnout v co nejkratší době. Výpomoc domácnostem by však neměla vést k závislosti na sociální pomoci, ale motivovat domácnosti k řešení problému vlastními prostředky (Lux a kol. 2010, str. 6). Mezi další cíle sociálního bydlení řadíme zajištění jednoznačné politické definice sociálního bydlení, aby pak dle této definice mohly expertní týmy připravovat návrhy řešení dílčích problémů spojených s nevyhovujícím bydlením (Snopek a kol. 2014, str. 10.) a návrhy nástrojů podpory sociálního bydlení. Dále pak vymezení postavení obcí a státu (povinnosti a posílení koordinačních a plánovacích nástrojů obcí, aby byly schopny zajistit bydlení osobám v nepříznivé životní situaci; standardizace podpory sociálního bydlení zajišťované státem a efektivnější využívání systému sociálních dávek) (Koncepce prevence řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, str. 45).

Mezi dílčí cíle patří zajištění sociálního promísení obyvatel, sociální a prostorová integrace cílových domácností, prevence bezdomovectví a podpora osob, které byly bez příštířeší a bydlení získali (Lux a kol. 2010, str. 6), dále pak prevence vzniku sociálně vyloučených lokalit a prevence nuceného umístění lidí se zdravotním postižením do zdravotních institucí (ústavů), psychiatrických léčeben apod. V neposlední řadě si sociální bydlení klade za cíl eliminovat počet rodin s dětmi ohrožených sociálním vyloučením a eliminaci situací, kdy rodina žije odděleně z bytových důvodů (Snopek a kol. 2014, str. 10).

52 Může tak vzniknout závislost rodiny na sociálních dávkách.

53 Dle Koncepce bydlení ČR do roku 2020 má být zajištění dostupnosti bydlení pro osoby ohrožené sociálním vyloučením zajištěno stimulací poptávky a nabídky. Dále pak uvádí nástroje dostupnosti bydlení jako: výstavba bytů pro sociálně ohrožené skupiny, právní úprava sociálních služeb, legislativní ukotvení sociálního bydlení, dávky v oblasti bydlení apod. (Koncepce bydlení ČR do roku 2020, str 84–85.)

3.6.2 Housing First

Pro domácnosti s nedostatečnou kompetencí k udržení nájemního bydlení je v mnohých zemích EU prosazován spíše koncept pomocí „*housing first*“ (*Bydlení především*). Tento koncept je zaměřen na pozitivní vliv získání dlouhodobého nájemního bydlení a na ostatní stránky integrace do společnosti. Pokud si sociálně vyloučené domácnosti zajistí dlouhodobé nájemní bydlení, často je to nutí odpovědnosti a motivuje k získání a udržení práce. Tím se podstatně zvyšují šance na reintegraci domácnosti do společnosti (Lux a kol. 2010, str. 5). V rámci tohoto konceptu je kladen důraz na zajištění bydlení v co nejkratším čase a koncept je doplněn o sociální služby poskytované po individuálně stanovenou dobu. Avšak nároky na poskytnutí *housing first* jsou výrazně nižší v porovnání s konceptem *housing ready* (*Bydlení až po přípravě*). Koncept *Housing ready* předpokládá přípravu na samostatné nájemní bydlení (například bydlením v tréninkových bytech) (Snopek a kol. 2014, str. 22). Tento princip klade důraz na zajištění bydlení jedincům či rodinám bez domova, aniž by byly prokázány kompetence k udržení nájemního bydlení. Koncept *housing first* předpokládá, že bezdomovectví je způsobeno především krizí bydlení a poskytnutí bezpečného a cenově dostupného bydlení může být řešením; počítá však se sociální podporou těchto rodin či jedinců (*Housing first in permanent supportive housing 2014*, str. 1).

3.6.3 Charakteristika sociálně vyloučených lokalit

„*Jako sociálně vyloučenou lokalitu označujeme prostor obývaný skupinou osob, které mají významně znesnadněn či zcela zamezen přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti*“ (Valachová, Pösl 2009, str. 34). Může se jednat o jednotlivý dům, ve kterém žije několik jednotlivců či rodin, ale i o celou městskou čtvrť čítající několik stovek či tisíc obyvatel. Často se s ní pojí negativní emoce ze strany obyvatel a zastupitelstva obce či města. Tato vyloučená lokalita má hranice jak symbolické (hovoří se o ní jako o „domu hrůzy“, „ghettu“, „Bronxu“), tak i fyzické (lokalita je často oddělena od zbyvajících částí obce či města). V obou případech jsou tyto hranice jasně definovány a vnímají je jak obyvatelé města, tak obyvatelé samotné vyloučené lokality (Valachová, Pösl 2009, str. 34). Mareš zdůrazňuje, že sociálně vyloučené lokality v České republice se liší od lokalit na Slovensku⁵⁴, kde existují sociálně vyloučené osady bez základní infrastruktury

⁵⁴ V obou případech se jedná nejčastěji o sociální exkluzi obyvatel romského původu.

a vybavenosti. Pro Českou republiku jsou spíše typická městská ghetta (domy, ulice, čtvrti) (Mareš 2006, str. 12).

Sociálně vyloučená lokalita vzniká především:

- (1) vytlačáním obyvatel do ubytoven či holobytů;
- (2) „přirozeným“ sestěhováním chudých rodin do takového typu bydlení, který si mohou dovolit;
- (3) vytlačováním nájemců z lukrativních bytů;
- (4) řízeným stěhováním neplatičů nájmu (Valachová, Pösl 2009, str. 34).

3.6.4 Sociálně vyloučené domácnosti

Lidé, kteří žijí v těchto lokalitách, jsou silně ohroženi sociální exkluzí⁵⁵. Nejedná se pouze o jednotlivce, ale často i o celé domácnosti, které jsou na trhu bytů diskriminovány a vytlačovány na okraje města, popřípadě i na okraj společnosti. Mezi domácnosti ohrožené sociálním a prostorovým vyloučením řadíme:

- (1) domácnosti v akutní bytové nouzi (domácnosti bez přístřeší nebo domácnosti, které disponují pouze určitou formou dočasného, nejistého nebo nevyhovujícího bydlení). Jedná se i o domácnosti, kde je její člen dlouhodobě nezaměstnaný či má nízkou úroveň vzdělání, popřípadě kvalifikace. Těmto domácnostem často chybí kompetence k udržení dlouhodobého nájemního bydlení. Bytová nouze je posuzována v rámci kategorií, které vyplývají z definice ETHOS⁵⁶: jsou to takové domácnosti, které na bydlení vynakládají více než 40% svých disponibilních příjmů (Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi, str. 5).
- (2) domácnosti, které jsou na trhu bydlení nějakým způsobem diskriminovány, a to z důvodu jejich etnického původu či z jiného sociokulturního důvodu⁵⁷ (zejména pak pokud domácnosti čerpají příspěvek na bydlení). Jedná se zejména o domácnosti, které si z důvodu nízkých příjmů nemohou dovolit bydlení na volném trhu, ale mají dostatek kompetencí k bezproblémovému využívání nájemního bytu (Lux a kol. 2010, str. 4).

55 Sociální exkluze často omezuje práva jedince na uspokojení základních potřeb (např. bydlení, vzdělávání, služby apod.) a jeho práva participace ve společnosti (Mareš, Sirovátka 2008, str.274).

56 Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení.

57 V ČR se často jedná o romské rodiny, které jsou vyloučeny z majoritní společnosti a často žijí pod neustálým tlakem. Snaha začlenit sociálně vyloučené rodiny však často nese riziko zprerhání jejich sociálních vazeb, které jsou pro ně velice důležité. Stává se tedy, že rodina odmítá opustit sociálně vyloučenou lokalitu, aby tyto vazby nezpřerhala (Mareš et al. 2004, str.135).

- (3) domácnosti, které jsou ohroženy z důvodů rodinných či jiných. Mezi takové se řadí rodiny, které čítají tři a více dětí, neúplné rodiny či rodiny, jejichž člen je zdravotně či mentálně handicapovaný⁵⁸ (Mareš a kol. 2006, str. 34).

3.7 Pardubický kraj

Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech. Rozloha Pardubického kraje je 4 519 km² (5,7 % rozlohy ČR), kraj je tedy pátým nejmenším krajem ČR. Specifikem sídelní struktury Pardubického kraje je bydlení v menších obcích. Relativně rovnoměrné osídlení souvisí s přírodními podmínkami kraje, které umožňují rozvoj zemědělské výroby (ČSÚ 2006, str. 15).

V pardubickém kraji žije 515 985 obyvatel (k 12. 12. 2014), což představuje cca 5 % celkového počtu obyvatel ČR. Nejlidnatějším okresem Pardubického kraje je okres Pardubice, následují okresy Ústí nad Orlicí, Svitavy a Chrudim. Z hlediska věkové struktury obyvatelstva lze v roce 2013 proti roku předchozímu sledovat pokračující pokles počtu obyvatel ve věkové skupině 15–64 let (oproti roku 2012 o 1 %), naopak růst byl zaznamenán ve skupině 65letých a starších (o 3 %)⁵⁹.

Průměrný počet zaměstnanců (přepočtený na plnou pracovní dobu) za rok 2013 činil v kraji 169 tisíc osob. Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v Pardubickém kraji dosáhla hodnoty 22 193 Kč (k 4. 12. 2014) (Charakteristika Pardubického kraje 2013). V roce 2013 činila průměrná mzda 22 068 Kč. Jednalo se tedy o třetí nejnižší mzdu mezi kraji, přičemž za republikovým průměrem zaostávala o 3 060 Kč.

Ekonomickou výkonností se kraj Pardubický řadí mezi podprůměrné kraje. Podíl na tvorbě hrubého domácího produktu České republiky se ustálil na 4 % (třetí nejnižší podíl mezi kraji), přičemž tento podíl od roku 1999 dlouhodobě klesá. HDP v přepočtu na obyvatele do roku 2008 meziročně rostl, i když pomalejším tempem než v celé ČR. Od roku 2009 dochází k poklesu HDP na počet obyvatel (Základní tendence [...] v roce 2013, 2014, str. 21). V roce 2013 byl hrubý domácí produkt na 1 obyvatele 80,5 % průměru ČR (o 0,3 % více než za rok 2012). Na tvorbu HDP působí v kraji rozhodující měrou služby, které představují 52 % hrubé přidané hodnoty (HPH) kraje. Stěžejní je i průmysl, jehož podíl na HPH kraje v roce 2013 dosáhl 38 %. Stavebnictví se na HPH podílelo 5,6 %

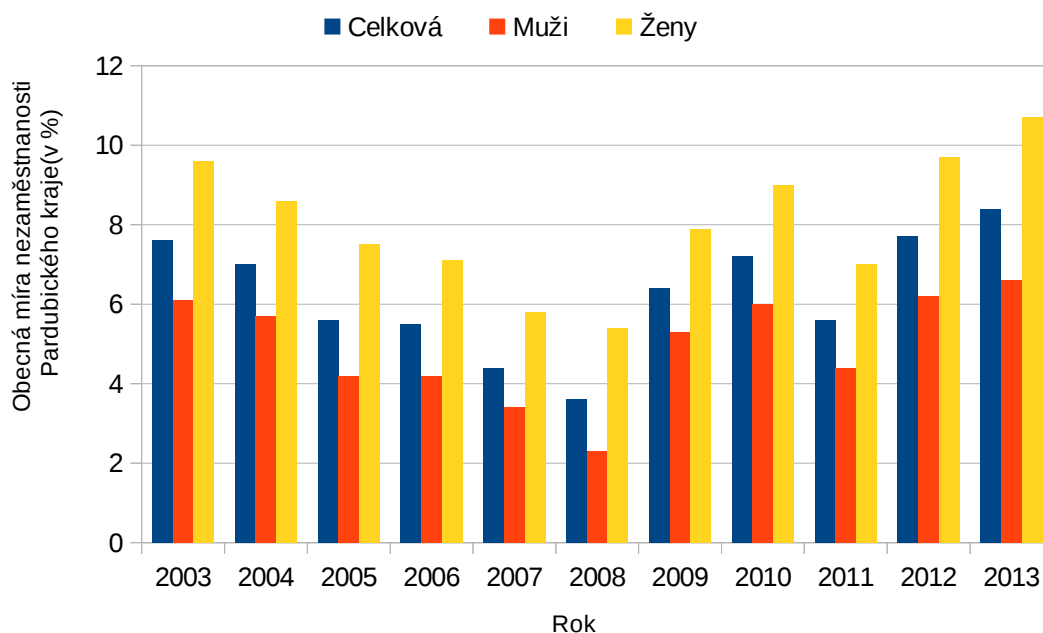
58 Především v kombinaci s nízkými příjmy.

59 Index stáří (poměr počtu obyvatel 65letých a starších k obyvatelstvu mladšímu 15 let) dosáhl v roce 2013 hodnoty 116,1 (113,1 v roce 2012). Zatímco u žen dosáhl v roce 2013 index stáří hodnoty 139,4, u mužů to bylo pouhých 94,0. Tento rozdíl je způsobený zejména nižším průměrným věkem zemřelých mužů.

(Charakteristika Pardubického kraje 2013).

Nezaměstnanost v Pardubickém kraji

Graf 9: Vývoj nezaměstnanosti v Pardubickém kraji

(Zdroj: ČSÚ)

Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v Pardubickém kraji se podobá celorepublikovému průměru, včetně extrémů i vyšší nezaměstnanosti žen než mužů. Podíl nezaměstnaných osob ke konci roku 2013 činil v kraji 7,45 % (6. nejnižší mezi kraji ČR) a byl o 0,42 % větší než v roce 2012. Nejvyšší nezaměstnanost v kraji je v okrese Svitavy (9,29 %).

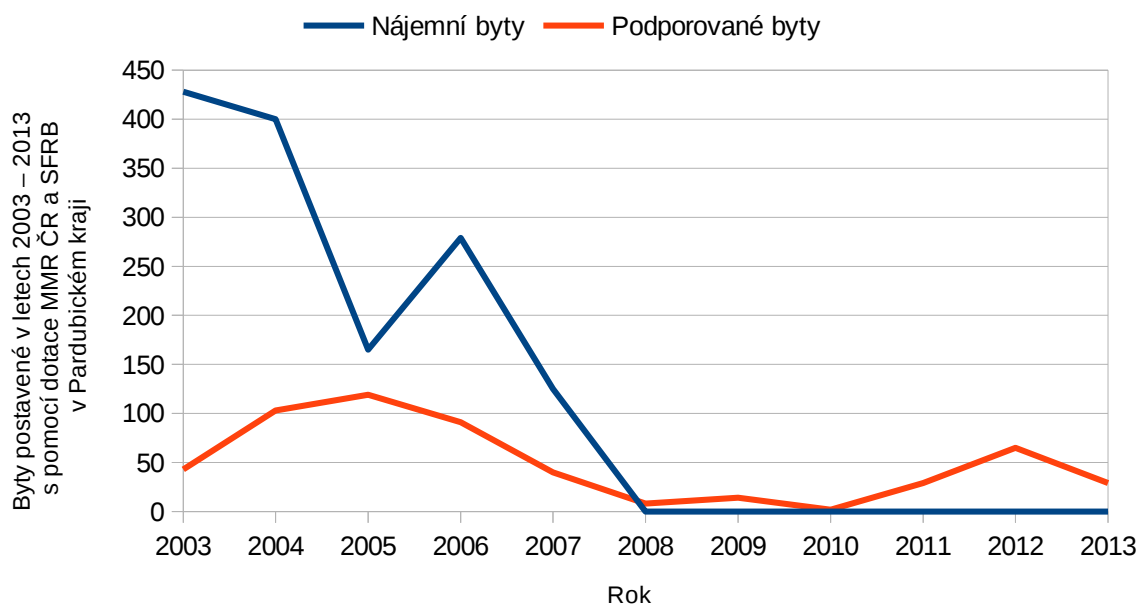
Počet uchazečů o zaměstnání byl v roce 2013 v Pardubickém kraji 26 371 osob (což představuje 4,4 % nezaměstnaných v ČR). Podíl osob ve věku do 24 let na počtu registrovaných uchazečů o zaměstnání v kraji představuje 17,3 %. Z hlediska vzdělání bylo nejvíce uchazečů o zaměstnání vyučených (42,2 %) a osob se základním vzděláním (26,5 %). Na jedno volné pracovní místo připadalo v kraji 11 zájemců o práci. U pracovních pozic pro osoby se zdravotním postižením připadalo na jedno volné pracovní místo 17 uchazečů o zaměstnání (Charakteristika Pardubického kraje 2013, odstavec o nezaměstnanosti).

Vývoj počtu sociálních bytů v Pardubickém kraji

Trend výstavby nájemních a podporovaných bytů v Pardubickém kraji kopíruje trend

celorepublikový, viz graf č. 8 a graf č. 10. Od roku 2008 přestalo MMR poskytovat dotace na výstavbu nájemních bytů (vysvětleno v kapitole 3.4.3 *Dotace na výstavbu sociálních bytů*). Počet postavených nájemních bytů v letech 2003–2008 činil 1 397, počet podporovaných bytů za celé období 2003–2013 činil 543.

Graf 10: Vývoj počtu bytů postavených v letech 2003–2013 s pomocí dotace MMR ČR a SFRB v Pardubickém kraji

(Zdroj: Vlastní zpracování dle MMR)

Město Pardubice

Pardubice jsou sídelním městem Pardubického kraje, ležícím na soutoku řek Labe a Chrudimky. Město má rozlohu téměř 78 km² a přibližně 90 tisíc stálých obyvatel a leží v nadmořské výšce 215 až 237 m. n. m.

Pardubice jsou velmi dobře dopravně dostupné - jsou železničním dopravním uzlem a je přítomno i letiště se smíšeným provozem.

4 Praktická část

Praktická část vychází z dat terénního výzkumu, který probíhal od října 2014 do ledna 2015. Autorka si klade za cíl v praktické části bakalářské práce pomocí výzkumných podotázek: „*Jak město Pardubice zajišťuje sociální bydlení?*“ a „*Jak jsou lidé žijící v městské ubytovně spokojeni s touto formou bydlení?*“ odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „*Jaká je současná situace sociálního bydlení na příkladu Pardubic?*“.

Nejprve je představena právní úprava, kterou se „sociální bydlení“ v Pardubicích řídí. Dále je na modelovém příkladu uveden aktuální problém, který vznikl v Pardubicích s fenoménem *prostupného bydlení*, a jsou zhodnocena možná opatření, kterými tomuto problému předejít. Rovněž jsou uvedeny typy bydlení pro sociálně slabší domácnosti, které město zřizuje. V neposlední řadě jsou součástí praktické části rozhovory s nájemníky městské ubytovna v Češkově ulici a jejich následné zhodnocení.

4.1 Právní úprava

Statutární město Pardubice vydalo směrnici č. 22/2012 *Pravidla pro nájem bytů v majetku obce*. Město Pardubice touto směrnicí jasně stanovilo podmínky, pravidla a postupy pro podávání a projednávání žádostí o nájem bytu, způsob výběru nájemce, postup uzavírání nájemních smluv, pravidla pro způsob, jakým bude stanovena výše nájemného, a v neposlední řadě i maximální dobu nájemní smlouvy.

Město poskytuje ubytování přednostně osobám:

- v bytové nouzi,
- s nižšími příjmy, které si nemohou z finančních důvodů sami zajistit náležité bydlení,
- se zvláštními potřebami z hlediska věku a zdravotního stavu.
- v nepříznivé situaci sociální, životní, spojené se ztrátou bydlení nebo s nevyhovujícím bydlením,
- obětmi živelních událostí,
- z důvodu zájmu obce,
- jako bytové náhrady,
- v rámci přenechání a výměny.

Mezi obecné podmínky pro poskytnutí bytu do nájmu patří především zletilost

zájemce o bydlení (odstavec 2.1) a státní občanství České republiky nebo trvalý pobyt na území ČR. Zájemcem může být i příslušník členského státu EU zaměstnan na území ČR (odstavec 2.2). Dále pak podmínka, že osobě nebo domácnosti není a nikdy nebyla Statutárním městem Pardubice dána výpověď z nájmu bytu bez přivolení soudu podle §711 odst. 2, písm. a), b), c), d) zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění, dále není a nikdy na něj nebyla podána žaloba o vyklizení neoprávněně užívaného bytu ani o zaplacení dluhu vzniklého v souvislosti s užíváním bytu ve vlastnictví města (odstavec 2.3). V neposlední řadě uchazeči o nájemní bydlení nesmí být dlužníky Statutárního města Pardubice (odstavec 2.4).

4.2 Aktuální problém

Díky těmto bodům v *Obecných podmínkách pro poskytnutí bytu do nájmu* vzniká v Pardubicích největší problém pro možné dostupné bydlení a tím pádem pro nájemníky problém, aby se zlepšila jejich bytová situace a dostali se z ubytovny do nájemního bydlení. Vzniká tím „začarovaný kruh“:

Uvažujme příklad, kdy se rodina dostane do těžké bytové a finanční situace. Sociální pracovníci se včas o této situaci dozvědí a podaří se jim celou rodinu ubytovat na městské ubytovně v Češkově ulici. Rodina splní všechny podmínky, včetně bezdlužnosti vůči městu. Tato podmínka však neznamená, že by rodina neměla žádné dluhy jiné.

Většina rodin žijících na ubytovně v Češkově ulici má velké dluhy u soukromých osob a jsou často pod velkým tlakem. Musíme vzít v potaz i fakt, kdy došlo k oddlužení Dopravního podniku města Pardubice. Pokud tedy rodina měla dluh u Dopravního podniku, tak tento dluh byl postoupen – prodán soukromým osobám, které vymáhají dluhy. Tím tedy osobám byla ulehčena situace pro splnění bezdlužnosti vůči městu a tím ulehčené podmínky pro poskytnutí bytu do nájmu. Rodiny se ale zároveň ocitnou pod větším tlakem od osob a firem zabývajících se vymáháním dluhů.

Pokud rodina prošla výběrovým řízením a byla ubytovaná na ubytovně, je na určitou dobu „zachráněna“. Sociální pracovníci berou jako veliký úspěch, pokud může takovou krizovou situaci přečkat rodina pohromadě. Na ubytovně musí nájemníci pravidelně platit nájem a není možné nájem odložit. Sociální pracovníci dohlížejí na to, aby nájemníci nájem platili včas a tím je i připravili na postup do nájemních bytů. Bohužel ne všechny rodiny jsou připraveny pro tak velký „skok“ z ubytovny do nájemních bytů. Sociální pracovníci musí velice pečlivě vybírat rodiny, které jsou pro nájemní bydlení připraveny.

Hlavním důvodem je Směrnice č. 22/2012 *Pravidla pro nájem bytů v majetku obce* a její ustanovení.

Uvažujeme-li, že rodina v našem příkladě je vhodná postoupit do nájemního bydlení, často nenajde nájemní bydlení u soukromých osob ale u města Pardubice. Pokud se přestěhují do nájemního bydlení, často tak skončí i komunikace nájemník – sociální pracovník. Musí si tak sami hlídat vlastní výdej domácnosti a řádně platit nájem. V případě, že rodina nájem městu neuhradí, nejsou sociální pracovníci informováni okamžitě. Město informuje odbor sociálních věcí o existenci dluhu až po třech měsících po nezaplacení nájmu. Sociální pracovníci se pak snaží o to, aby si nájemníci byt udrželi, ti by však museli neprodleně zaplatit celou částku dlužených nájmu.

Uvažujeme-li, že rodina tyto tři měsíce nezaplatila nájem ani jednou, je pro takovou rodinu z pravidla z existenčního hlediska nemožné zaplatit celou částku dlužených nájmu. Následně je rodina z bytu vystěhována a je na rodinu podána žaloba o zaplacení dluhu vzniklého v souvislosti s užíváním bytu ve vlastnictví města. Rodina se opět ocitá v krizové finanční i bytové situaci a sociální pracovníci jim pomáhají takovou situaci vyřešit.

Bohužel, rodina se již nemůže vrátit na ubytovnu, neboť nesplňuje *Obecné podmínky pro poskytnutí bytu do nájmu*. Rodina má dvě možnosti jak při této situaci postupovat.

První možností je, že by byli rodiče ubytováni na soukromé ubytovně, kde však nepřijímají rodiče s dětmi, jsou předražené a často nevyhovují hygienickým podmínkám. Děti by pak byly „odtrženy“ od rodičů a byly by ubytovány v dětském domově, v dětském centru Veská nebo například v Klokánku⁶⁰.

Druhou možností může být azylový dům. V Pardubicích jsou dva azylové domy. Jeden je pouze pro muže a druhý pro ženy a matky s dětmi. Pokud by byla rodina ubytovaná v azylovém domě, opět by došlo k *rozdělení* rodiny.

Na tomto příkladu je vidět, že je velice těžké aplikovat *prostupné bydlení* a snahu o přechod z ubytovny do nájemního bydlení. Sociální pracovníci si tak musí být naprosto jistí, že domácnost, která se stěhuje do bytu v nájmu města je na to připravená a bude řádně vést finance a platit nájem.

Tento problém je ještě závažnější u rodin s dětmi, kdy by mohlo dojít i k *rozdělení* rodiny. Je tedy velice riskantní postoupit rodiny s dětmi do bytů v nájmu města. Často se

⁶⁰ Jde o zařízení rodinného typu, v němž není doba pobytu dětí omezená. Je však vyvíjena snaha, aby byl pobyt dětí v Klokánku jen na dobu nezbytně nutnou k vyřešení krizové situace rodiny.

tedy stává, že rodiny na ubytovně žijí několik let. Děti, které mnohdy na ubytovně vyrůstaly většinu svého života, se na ubytovnu vrací s vlastními rodinami. Dochází tak k jevu, kdy na ubytovně žije několik generací jedné rodiny.

Mezi možná východiska, jak předcházet takovým problémům a jak je řešit, řadí autorka včasné upozornění sociálních pracovníků o vzniku krizové situace⁶¹ a pružnější komunikace mezi orgány veřejné správy. Především mezi správou majetku a investic, která má ve své působnosti městské byty a mezi odborem sociálních věcí. Došlo by tak ke včasnému upozornění sociálních pracovníků, že tato krizová situace nastala a je potřeba ji začít řešit spolu s nájemci.

4.3 Sociální bydlení v Pardubicích

Na odboru sociálních věcí se pracovníci pokoušeli o *prostupné bydlení*. Bohužel zatím neúspěšně. Důvodem může být fakt, že v Pardubicích nefungovalo prostupné bydlení na systému posunu mezi jednotlivými stupni v obou směrech. Byl kladen důraz na posun vzestupný, tj. pouze od prvního stupně přes druhý až k zajištění soukromého nájemního bydlení a předpokladu, že bylo dosaženo získání kompetencí k udržení bydlení. Nebyl ale kladen důraz na posun sestupný. Ten by motivoval nájemníky k udržení nájemního bydlení (pravidelné placení nájmu a neporušování podmínek nájmu). Pokud však dojde k sestupnému posunu, musí být zaručeno, že je možné se do nájmu zase vrátit či postoupit na vyšší stupeň prostupného bydlení. To však v Pardubicích není možné (viz. 4.2 *Aktuální problém*). Dalším problémem prostupného bydlení bylo nedostatečné zajištění druhého stupně, tj. tréninkového bydlení se sociálními službami. Město sice poskytuje ubytování v domě na půli cesty, ale preferuje mladé lidi. Nezahrnuje rodiny čítající více členů či seniory. Tyto úlohy by mohly zajišťovat neziskové organizace: zajištění tréninkového bydlení; zajištění sociální pomoci vlastními pracovníky nebo zprostředkování pomoci od sociálních pracovníků města Pardubice; terénní pracovníky apod.

Mezi v **Pardubicích působící neziskové organizace** zajišťující pomoc při zajišťování sociálních a terénních služeb patří především SKP-CENTRUM, o.p.s., které se zaměřuje na sociální pomoc v azylových domech, noclehárnách a domě na půli cesty. Dále pak v Pardubicích působí Občanské sdružení Darjav, které si klade za cíl zlepšení životní situace romské komunity a zlepšení spolupráce s majoritní společností při řešení konfliktů.

61 Nemožnost zaplacení nájmu z důvodů nedostatečných finančních prostředků, exekuce, ztráty zaměstnání, mimořádné situace apod.

Darjav působí v romské lokalitě v Husově ulici 1116–1119 v Pardubicích.

Mezi možnosti ubytování pro sociálně slabší obyvatele v Pardubicích patří:

Soukromá ubytovna je zřizována soukromníkem. Podmínky na soukromé ubytovně bývají pro nájemníky těžší než na městské ubytovně. Především se zde platí vyšší nájemné. Pracovníci odboru sociálních věcí jsou však raději, pokud jsou jejich klienti spíše na městské ubytovně v Českově ulici. Bohužel, ubytovna má omezenou kapacitu a dále jsou zde i podmínky pro případné nájemníky, které každý není schopen splnit. Aktuálně je zde ubytovna v Polabinách. Ubytovna na Hůrkách byla během léta zrušena a nájemníci se museli vystěhovat.

Azylový dům pro muže poskytuje krátkodobé ubytování (zpravidla na jeden rok) v jednolůžkových či vícelůžkových pokojích. Azylový dům poskytuje základní ošacení a možnost stravování. Ubytování i stravování je placené. Dále azylový dům poskytuje odborné sociální poradenství například v oblastech společenských vztahů, zdraví, práce, bydlení, peněz aj.

Azylový dům pro ženy a matky s dětmi si klade za cíl pomáhat bezdětným ženám i ženám s dětmi překlenout složité životní období, kdy ztratily domov, jsou bez finančních prostředků, bez pomoci partnera, rodiny a přátel. Cílovou skupinou, která v azylovém domě žije, jsou ženy v rodinné či finanční krizi, oběti domácího násilí, ženy bez přístřeší nebo po návratu z výkonu trestu. Azylový dům poskytuje ubytování ve vybavených bytových jednotkách, sociální a odborné sociální poradenství a pomoc při výchově a hlídání dětí. Za tímto účelem je v azylovém domě zřízeno dětské centrum.

Dům na půli cesty⁶² poskytuje byty s podpůrnými sociálními službami pro nájemníky. V Pardubicích je tento druh bydlení dle sociálních pracovníků nejvhodnější pro mladé lidi (nejčastěji dospělé děti lidí, kteří bydlí na ubytovně). Dále se jedná také o lidi, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci nebo kteří bydleli v ústavním zařízení. Sociální služby jsou v podobě podpory či snahy, aby tito mladí lidé začali chodit do práce a postupně se osamostatnili. Bohužel, tito mladí lidé často neví, jak vypadá „normálně“ fungující domácnost. Proto pro ně není nejvhodnější formou nájemní bydlení nebo bydlení v podnájmu. V domě na půli cesty se nejlépe naučí jak hospodařit s penězi, jak vést svou vlastní domácnost. Je zde přítomen i sociální pracovník, který jim se vším pomůže

62 Aron a kol. definují byty na půli cesty jako bydlení s poskytováním sociálních služeb. Mezi cílové skupiny pro bydlení v těchto bytech řadí osoby, jež se ocitly v těžké životní situaci či mají snížené schopnosti sociálního začleňování (Aron a kol. 2011, str. 35–36).

a dohlédne na jejich hospodaření a včasné placení nájmu.

Noclehárny, jež zřizuje město Pardubice. Jedná se jen přechodný typ bydlení (*typ krizového bydlení*). Město Pardubice zřizuje noclehárny pro muže i noclehárny pro ženy. Posláním noclehárny je poskytnutí osobám bez přístřeší pomoc a důstojné uspokojení základních lidských potřeb (přenocování, zajištění podmínek pro přípravu stravy a pro vykonání osobní hygieny) a podpořit je v řešení jejich nepříznivé situace. Přes léto jsou noclehárny z pravidla poloprázdné, avšak přes zimní měsíce zde není možnost sehnat volné místo. Noclehárny poskytují ubytování na jednu noc, základní hygienu, poradenství a někdy i stravování. V průběhu noci bývají přítomni i sociální pracovníci, kteří řeší s bezdomovci jejich situaci. Cílem pracovníků je motivace bezdomovců k řešení jejich aktuální bytové situace, dluhů, popřípadě snaha najít jim práci.

Městská ubytovna se nachází na adrese Češkova ulice 1240 v Pardubicích. Jedná se o městskou ubytovnu, jejímž zřizovatelem je město Pardubice. Ubytovna spadá pod Odbor sociálních věcí od června 2014. Před tím spadala do působnosti Odboru majetku a investic (nefungovala však pod její správou souvislá sociální činnost, ačkoliv pracovníci odboru sociálních služeb docházeli na ubytovnu s pravidelností). Ubytovna se řídí směrnicí č. 22/2012 *Pravidla pro nájem bytů v majetku obce*. Dle nájemní smlouvy je výše nájemného vypočítána podle podlahové plochy bytu. V případě městské ubytovny je to 100 Kč/m² podlahové plochy bytu. Nájemní smlouvy jsou uzavírány na dobu určitou, maximálně na jeden rok. Je zde však možnost prodloužení nájemní smlouvy vždy o jeden rok.

Na ubytovně aktuálně žije cca 100 lidí a většina obyvatel je romského původu. Sociální pracovníci se potýkají s problémem přeplněnosti ubytovny a nedostatečnou kapacitou. Městská ubytovna je určena pro osoby, které nemají nájemní smlouvu, pro osoby, které bydlí ve špatných podmínkách (plísň atd.) a pro nízkopříjmové domácnosti.

Na ubytovně žijí jak jednotlivci, tak celé rodiny. Bydlí tu často i několik generací jedné rodiny v různých bytových jednotkách. I to „podporuje“ problematiku prostupného bydlení. Nájemníci se obávají, že pokud se odstěhují do domu na půli cesty nebo do bytu v nájmu města, zpretrhají tak rodinné vazby a nebudou se moci tolik navštěvovat.

4.4 Rozhovory s nájemníky ubytovny

Praktická část bakalářské práce má také za cíl zjistit, jak se obyvatelů na ubytovně žije, jak se na ubytovnu dostali, popřípadě zda řeší svoji bytovou situaci a hodlají ubytovnu

opustit. Autorka se zde zabývá analýzou a interpretací provedených polostrukturovaných rozhovorů. Výsledky těchto rozhovorů jsou následně rozděleny do podtémat. Za tímto účelem byla formulována výzkumná podotázka:

„Jak jsou lidé žijící v městské ubytovně spokojeni s touto formou bydlení?“

Polostrukturovaných rozhovorů se účastnilo 16 informátorů ve věku od 25 let do 68 let a jednalo se o muže i ženy s dobou pobytu na městské ubytovně od čtyř měsíců do jedenácti let. Podrobné popisy informátorů jsou uvedeny na začátku práce v tabulce 1.

V tabulce jsou za jednotlivými jmény uvedených informátorů připsány hlavní identifikační údaje, tj. věk, počet let strávených na ubytovně a aktuální povolání. Tyto identifikační údaje jsou v práci uváděny proto, aby sloužily k lepší orientaci v textu.

4.4.1 Život na ubytovně

Většina dotázaných byla dle svých slov smířena s bydlením na městské ubytovně. Informátor Ivan (43 let, 1 rok na ubytovně, kameník) uvedl, že se mu na ubytovně žije dobře a už si s rodinou zvykl. Většina nájemníku považuje bydlení na ubytovně za „normální“. Fakt, že si nájemníci na život zde „zvykli“, často přispívá k situaci, kdy nájemníci nechtějí ubytovnu opustit a bydlí tu několik let. Informátorka Lucie (34 let, 5 let na ubytovně, na mateřské dovolené) uvedla o bydlení na ubytovně spíše smířený postoj. Je především ráda, že má s rodinou střechu nad hlavou.

„Žije se nám tady dobře, nemám si na co stěžovat. Jsem ráda, že máme s rodinou kde bydlet. Žije nás tu v jedné domácnosti pět a nevím jak bychom to jinak řešili.“

(Lucie)

Stejně tak Michaela (28 let, 1 rok na ubytovně, na mateřské dovolené), které se na ubytovně žije dobře, je s tímto typem bydlení relativně smířená. Hlavním důvodem, proč žije na ubytovně je, že neměla jinou možnost. Je ale ráda, že má s malými dětmi střechu nad hlavou. Josef (56 let, 7 let na ubytovně, nezaměstnaný) na ubytovně spokojený není a rád by svoji bytovou situaci změnil, nedaří se mu to zejména z finančních důvodů.

„Na ubytovně žiji, jak se dá, ale moc spokojený nejsem. Osobně bych raději bydlel někde v klidu sám. Je tu hrozný nepořádek a hluk. Kdyby to šlo a měl jsem tu možnost, tak bych už nikdy na ubytovně nebydlel. Nelíbí se mi, jak se chovají ostatní nájemníci. Nedodržují nájemní řád a chovají se jak chtějí.“ (Josef)

Hluk a nepořádek patří k častým důvodům, proč nejsou nájemníci na ubytovně spokojeni. S tím jsou spojeny i sousedské vztahy. Někteří nájemníci mají mezi sebou velice dobré vztahy a navštěvují se. Informátor Václav (44 let, 7 měsíců na ubytovně, v invalidním důchodu) oceňuje přátelské vztahy s některými sousedy, avšak nelíbí se mu chování hlučných nájemníků.

„Na ubytovně se mi líbí kladné sousedské vztahy. Máme tu hodně známých, se kterými vycházíme a často se navštěvujeme. Celkově se mi tu žije hezky, ale možná, kdyby byli ostatní nájemníci občas ohleduplnější, bylo by to o moc lepší.“ (Václav)

Nejen hluk na chodbě narušuje zdejší sousedské vztahy. Informátorka Barbora (25 let, 9 měsíců na ubytovně, na mateřské dovolené) si stěžuje na přístup některých sousedů, především během návštěv.

„Pokud bych mohla, tak bych tady na ubytovně změnila hodně. Spíše než věci, tak spíše sousedy. Nejen, že jsou někteří bezohlední a hluční, ale na návštěvách nám doslova vyjedí spíž. Myslím, že jsou na tom lépe rodiny s méně dětmi. Nemusí tak vydat tolik peněz na jídlo.“ (Barbora)

4.4.2 Důvod přistěhování na ubytovnu

Většina nájemníků se na ubytovnu dostalo z finančních či osobních důvodů. Žijí zde i rodiny, které na ubytovně bydlely již dříve, a opět se sem vrátily. Jako informátorka Pavlína (57 let, 7 let na ubytovně, dělnice), která bydlela na městské ubytovně s manželem, ale po rozvodu se z ubytovny odstěhovala.

„Já sem tady už kdysi na ubytovně bydlela s bývalým manželem. Pak jsme se rozešli a chtěla jsem se odstěhovat. Neměla jsme ale jinou možnost a šla jsem bydlet do azylového domu. Pak jsem se sem chtěla zase vrátit a bydlet tu v bytě sama. To nebylo možné, protože jsme měla dluh u města za popelnice. Ten když jsem splatila, tak jsem šla sem na ubytovnu. Už je to sedm let co tu bydlím sama.“
(Pavlína)

V azylovém domě bydlela také Eva (53 let, 9 let na ubytovně, dělnice), která původně bydlela ve společné domácnosti se svojí matkou. Po té, co se od ní odstěhovala, bydlela dva roky v azylovém domě pro ženy a pak po žádosti na magistrátu města začala bydlet na městské ubytovně.

Někteří nájemníci bydleli na jiné ubytovně, ze které se pak přestěhovali sem. Nejčastěji šlo o soukromou ubytovnu na Hůrkách, kterou zrušili v červnu 2014 a nájemníkům tak nezbývalo nic jiného než se vystěhovat a hledat jiné ubytování. Sociální pracovníci se snažili co nejvíce rodin ubytovat právě na městské ubytovně, ta má však omezenou kapacitu a brzy byla naplněná. Některé rodiny a jedinci tak šli do azylového domu nebo se přestěhovali do jiných měst a našli si ubytování tam. Informátorka Eva (27 let, 9 měsíců na ubytovně, na mateřské dovolené) bydlela na soukromé ubytovně s manželem a čtyřmi dětmi. Uvedla, že neměli jinou možnost bydlení po té, co soukromou ubytovnu zrušili a všechny nájemníky vystěhovali. Stejně tak rodina Barbory (25 let, 9 měsíců na ubytovně, na mateřské dovolené), která ze dne na den ztratila střechu nad hlavou, řešila narychlo bydlení. Barbora zde žije s manželem a dvěma dětmi.

„Před tím jsme bydleli na soukromé ubytovně na Hůrkách. Jelikož to byla soukromá ubytovna, tak si majitel mohl dělat, co chtěl. V podstatě ze dne na den nám vypověděli smlouvu a my jsme neměli kam jinam jít. Nezbyvala nám tedy jiná možnost, než bydlet na městské ubytovně. Bydlíme tady s rodinou už 9 měsíců, od té doby co nás vyhodili z ubytovny na Hůrkách. Ale na druhou stranu jsem docela ráda, protože na městské ubytovně máme větší šanci se dostat k sociálnímu bytu.“
(Barbora)

Na soukromé ubytovně také bydlela Klaudie (34 let, 3 roky na ubytovně, na mateřské dovolené), která zde žije sama se třemi dětmi. Původně zde chtěla bydlet pouze na přechodnou dobu šesti měsíců. Ale na městské ubytovně se jí zalíbilo a už se zpátky nepřestěhovala. Žije zde už tři roky a je zde spokojená.

„Původně jsme bydleli na soukromé ubytovně v Rybitví. Ta se ale měla prodávat jinému majiteli a bylo nám sděleno, abychom si našli nějaké jiné ubytování na šest měsíců. Nový majitel chtěl ubytovnu zrekonstruovat a po té by se zase nájemníci mohly do bytů vrátit. A pak bychom se tam po rekonstrukci mohli vrátit. Podala jsme si tedy žádost sem na ubytovnu, ale zpátky do Rybitví jsme se už nevrátili.“
(Klaudie)

Dalším typem bydlení nájemníků, které předcházelo bydlení na ubytovně, je bydlení nájemní nebo ve vlastním domě. Informátoři přišli o nájemní byt často z finančních důvodů – dostali se do těžké finanční situace a nemohli dál platit nájem. Často se také

zadlužili a proto nemohli svou situaci řešit jinak, než jít bydlet na ubytovnu. Milada (47 let, 10 let na ubytovně, nezaměstnaná) bydlela s rodinou v nájemním bytě do roku 2004. Rodina se však dostala do těžké finanční situace, kterou nemohli řešit jinak než žádostí na magistrátu o byt na městské ubytovně.

„S rodinou jsme bydleli v nájmu, ale neměli jsme dost peněz na placení nájmu. Od majitele bytu, kde jsme bydleli, jsme pak dostali soudní rozhodnutí o vystěhování. Pak nám nezbývalo nic jiného, než jít sem na Češkovku.“ (Milada)

Ze stejného důvodu zde žije Ladislav (38 let, 4 měsíce na ubytovně, nezaměstnaný). Dostal se do problémů, hlavně finančních. S rodinou teď splácí dluhy, aby se v co nejkratší době zase vrátili do nájemního bytu. Problémy s placením nájmu měla i rodina Václava (44 let, 7 měsíců na ubytovně, v invalidním důchodu), která bydlela v nájemním bytě v Husově ulici⁶³. Žije zde s manželkou a třemi dětmi a rád by se zpátky do Husovy ulice vrátil.

„Bydleli jsme v Husově ulici, ale neplatili jsme řádně nájem. Dostali jsme se do finanční tíže kvůli mým alimentům, které jsem včas neplatil. Pak jsme už nemohli zaplatit větší částku, kterou byly dlužné nájmy. Chtěli bychom zpátky na Židov do Husovy ulice, ale nejdřív musíme splatit všechny dluhy, které máme, abychom se pak zase nedostali do finančních problémů.“ (Václav)

Dalším důvodem ukončení nájemní smlouvy bývá rozhodnutí majitelů bytu. Informátorka Michaela (28 let, 1 rok na ubytovně, na mateřské dovolené) bydlela s rodinou v nájemním bytě, ale majitel jim smlouvu ukončil. Ve výpovědní lhůtě si rodina nestihla zajistit jiné ubytování a na poslední chvíli podala žádost o byt v městské ubytovně. Michaela zde bydlí s manželem a čtyřmi dětmi. S ubytováním zde je relativně spokojená, ale bere ho jako přechodné. Rodina stále hledá jiný podnájem a uvažuje o žádosti o městský byt.

„Bydlíme tu s rodinou rok. Před tím jsme bydleli ve Starých Ždánicích v nájemním bytě. Měli jsme sepsanou nájemní smlouvu na dobu určitou, a když skončila, tak nám ji nechtěl majitel prodloužit, protože se byty uzavírali. Nemohla jsem pak sehnat žádný podnájem, tak jsem se obrátila na magistrát a skončili jsme tady.“

⁶³ Husova ulice v Pardubicích je vnímána větší částí obyvatel Pardubic jako negativní místo od té doby, kdy sem byli sestěhováni obyvatelé ohrožení sociální exkluzí. Mnoho obyvatel Pardubic nazývá Husovu ulici jako „ghetto“.

Pořád ale sháníme něco jiného, nebo bychom chtěli podat žádost o městský byt.“
(Michaela)

V neposlední řadě se může jednat o problémy rodinné, které mnohdy vyústí i v problémy finanční. Do takové situace se dostal Miroslav (50 let, 11 let na ubytovně, dělník), který na ubytovně žije sám s dcerou. Po 11 letech si na ubytovnu zvykl a je zde spokojený.

„Nastalo nám takové těžké období poté, co mi zemřela manželka. Bydleli jsme v rodinném domě, ale neměl jsem žádné peníze a už jsem naši situaci nezvládal. Tak jsme se s dcerou dostali na ubytovnu. Dá se říct, že z finančních důvodů“.
(Miroslav)

Do těžké bytové situace se z rodinných důvodů dostal také Josef (56 let, 7 let na ubytovně, nezaměstnaný), který zde žije sám. Po rozvodu s manželkou neměl kam jít a bydlel na soukromé ubytovně v Ohrazenicích. Ta se však rušila a Josef zde bydlí sedmým rokem. V podobné situaci byl i informátor Desider (68 let, 6 let na ubytovně, důchodce), který také ztratil bydlení po rozvodu s manželkou. Desider byl nějakou dobu bezdomovcem a bydlení mu zajistili sociální pracovníci. V bytě bydlí sám, ale na ubytovně žije ještě jeho vnučka a vnuk. Ti ale bydlí v jiném bytě s vlastními rodinami. S bydlením je spokojený a nemá v plánu ho měnit.

„Než jsem se dostal na ubytovnu, tak jsem byl bezdomovec. Moje žena mě totiž vyhodila z domu, a tak jsem byl nějakou dobu bez bytu. Bydlím tady už šest let, protože nechci bydlet zase „pod mostem“. Byt tady mi zařídili sociální pracovníci. Ale rozhodně nic měnit nechci, jsem tady spokojený. Vím, že někteří nájemníci jsou s bydlením tady nespokojení a hodlají se přestěhovat.“ (Desider)

Stejně jako Desider bydlela „na ulici“ informátorka Renata (48 let, 18 měsíců na ubytovně, částečný invalidní důchod). Renata je s bydlením na ubytovně spokojená, především oceňuje klid a fakt, že má střechu nad hlavou. Renata bydlí na ubytovně sama rok a půl.

„Než jsem se dostala na ubytovnu, tak jsem chvíli bydlela na ulici. Pak jsem skončila tady na Češkovce. Bydlení mi zařizovala sociálka a neměla jsem jinou možnost než jít sem, ale jsem ráda, že mám střechu nad hlavou.“(Renata)

4.4.3 Dětství na ubytovně

Často zmiňovaným důvodem, proč jsou nájemníci na ubytovně nespokojení, je hluk na chodbách. Za tento hluk a nepořádek mohou často děti, které si nemají kde jinde hrát. Dříve měla ubytovna zpřístupněný dvorek, kde děti mohly trávit volný čas. Avšak kvůli stížnostem obyvatel ostatních domů, které mají společný vnitroblok, byl dvorek uzavřen. Děti si tak často hrají na chodbách. Informátor Miroslav (50 let, 11 let na ubytovně, dělník) si stěžuje na hluk dětí. „*Dělají na chodbě strašný vyrvál a nepořádek*“, ale Miroslav dodává, že „*to jsou prostě děti a na to jejich zlobení se jim nedá nic říct*“. S chováním dětí není spokojený ani informátor Ivan (43 let, 1 rok na ubytovně, kameník), který si stěžuje především na hluk a nepořádek. Také ale dodává, že je to částečně chyba samotných rodičů, kteří nejsou schopni děti uhlídat nebo je zabavit. Stejný problém vidí i Ladislav (38 let, 4 měsíce na ubytovně, nezaměstnaný), kterému děti pobíhající a ječící po chodbách vadí, ale samozřejmě chápe, že je rodiče často nemůžou uhlídat. Žije tady čtyři měsíce a dle jeho názoru se podmínky na ubytovně horší.

„Mě připadá, že se ani nic změnit nedá. Podmínky jsou tady čím dál horší. Samozřejmě, že děti dělají na chodbě hluk. Nemají kde jinde si hrát. Občas je někdo napomene, ale ty maminky to taky nemají nejjednodušší ty děti uhlídat.“
(Ladislav)

Především z těchto důvodů byla na ubytovně zřízena klubovna pro děti. Od pondělí do pátku je otevřená od 13 do 17 hodin. V tyto hodiny na ubytovnu dochází sociální pracovnice, které pomáhají dětem s domácími úkoly, hrají hry a vedou výtvarné kroužky.

V této klubovně je zřizována i „předškolka“. Ta funguje každý pátek dopoledne a to 2 hodiny. Předškolka je určená pro děti od 3 do 6 let. Je zřizována pro děti, které do školky nechodí, nebo jako příprava pro děti, které do školky teprve nastoupí. Předškolku vedou studentky oboru Sociální antropologie na Univerzitě Pardubice. Studentky s dětmi cvičí, malují a hrají si. Dále děti učí barvy, jednoduché počty a hlavně český jazyk. Většina dětí je romského původu a pro povinnou školní docházku potřebují především český jazyk. Všechny děti česky mluví, ale často se mezi sebou začnou bavit v romštině, aniž by si to uvědomily. Proto se studentky snaží, aby si na češtinu zvykly a byly tak připraveny na komunikaci s učiteli a spolužáky.

4.4.4 Vrátnice

U vchodu do ubytovny je vrátnice, která je otevřená 24 hodin denně. Do ubytovny se dostanou jen nájemníci, sociální pracovníci a v návštěvních hodinách návštěvy nájemníků. Návštěvní hodiny jsou každý den od 8 hodin ráno do 20 hodin večer a tím, že návštěva může být na ubytovně maximálně po dobu tří hodin. Funkcí vrátnice je především chránit nájemníky, aby do ubytovny nevstupovali neoprávněné osoby a popřípadě nezpůsobovaly nájemníkům problémy a neztěžovali jim už tak špatnou životní situaci. Některým nájemníkům se však nelíbí stávající systém návštěv. Informátorka Albína (29 let, 14 let na ubytovně, na mateřské dovolené), které se nelíbí jak zázemí ubytovny a nedostatek teplé vody, tak návštěvní řád.

„Nelíbí se mi hlavně systém návštěv. Představuji si větší volnost přístupu návštěv do bytů. Aby za mnou mohla přijít kamarádka jindy než v návštěvní hodiny“.
(Albína)

Částečně má problémy s vrátnicí na ubytovně i Eva (27 let, 9 měsíců na ubytovně, na mateřské dovolené), která sice oceňuje ochranu, kterou vrátnice pro některé nájemníky představuje, ale nelíbí se jí, že pokaždé, když ji přijde návštěva (vyhlášeno rozhlasem), musí všeho nechat a jít na vrátnici potvrdit, že návštěva jde opravdu za ní.

„Nejvíce se mi tady líbí hlavně ta ochrana. Když chce někdo cizí vejít do ubytovny, musí přes vrátnici. Nedostane se sem tedy někdo úplně cizí. Taky ta ochota lidí na vrátnici, že mi s čímkoli pomůžou. Nelíbí se mi ale, že když mi přijede nějaká návštěva, musím na vrátnici a potvrdit, že jde ke mně. Dále pak návštěvy nesmí přespat na ubytovně, takže když mi přijede sestra a chce u mě přespat, je to problém.“ (Eva)

Stejnou ochranu ve vrátnici vidí také Barbora (25 let, 9 měsíců na ubytovně, na mateřské dovolené), která s rodinou bydlela na soukromé ubytovně na Hůrkách a často se stávalo, že je cizí lidé, kteří se na ubytovnu dostali, obtěžovali a ztěžovali jim tak jejich bytovou situaci a zasahovali do soukromí.

„Já nejvíce oceňuji, že je tady klid, čisto a nikdo se sem jen tak nedostane. Máme tu větší klid než na ubytovně na Hůrkách, kde jsme bydleli předtím. Tam mohl kdokoli kdykoli jen tak přijít a dělat nepořádek a hluk. Tady se to díky vrátnici

nemůže stát.“ (Barbora)

Většina nájemníků je s vrátnicí spokojená. Především pak s personálem, který je ochotný a pomůže jim, když něco potřebují. Miroslavovi (50 let, 11 let na ubytovně, dělník) se na ubytovně líbí především personál na vrátnici, který je moc milý a ochotný. Stejně tak Josefovi (56 let, 7 let na ubytovně, nezaměstnaný), který oceňuje přístup personálu na vrátnici. Také informátorka Eva (53 let, 9 let na ubytovně, dělnice) hodnotí vrátnici jako velký přínos pro ubytovnu a oceňuje slušný přístup personálu na vrátnici.

„Co nejvíce oceňuji na ubytovně jsou především lidi na vrátnici, jsou tam velice slušní a milý a s čímkoli mi vyhoví.“ (Eva)

4.4.5 Vlastní řešení aktuální bytové situace

Většina dotázaných chce řešit svoji bytovou situaci a někteří ji již aktivně řeší. Město Pardubice nabídlo nájemníkům možnost přestěhovat se do městského podporovaného bytu, kde by platili za užívání nájem a bydleli by „ve vlastním“. Podmínky pro získání městského bytu jsou: osobě nebo domácnosti není a nikdy nebyla Statutárním městem Pardubice dána výpověď z nájmu bytu bez přivolení soudu; domácnosti není a nikdy na ni nebyla podána žaloba o vyklizení neoprávněně užívaného bytu ani o zaplacení dluhu vzniklého v souvislosti s užíváním bytu ve vlastnictví města; uchazeči o nájemní bydlení nesmí být dlužníky Statutárního města Pardubice (jedná se především o dluhy u dopravního podniku nebo o dluhy za nezaplacení poplatku na popelnice). Snahou sociálních pracovníků je pomoci rodinám s řešením jejich bytové situace a zajistit jim možnosti přestěhovat se do městských bytů. Bohužel, ne všechny rodiny mají z finančních či jiných důvodů kompetence k udržení trvalého nájemního bydlení a tak jsou některé žádosti o městský byt zamítnuty i při splnění výše uvedených podmínek.

Rodina informátorky Albíny (29 let, 14 let na ubytovně, na mateřské dovolené) se již v minulosti o městský byt ucházela, ale jejich žádost byla zamítnuta. V budoucnu však hodlají žádost podat znovu.

„Chceme naši bytovou situaci řešit. Podali jsme si žádost o městský byt, ale byla nám zamítnuta. Chystáme se podat další žádost a doufáme, že už to vyjde.“
(Albína)

Informátorka Milada (47 let, 10 let na ubytovně, nezaměstnaná) podala žádost

o městský byt, ale je si vědoma, že má u města dluh. Počítá ale s tím, že než budou žádosti vyhodnocovány, bude mít dluh u dopravního podniku splacený a její žádost bude přijata.

„Určitě nechci bydlet na ubytovně napořád a chtěla bych se odstěhovat. Mám už podanou žádost na městský byt, ale je zapotřebí dokládat bezdlužnost. Na popelnice žádný dluh nemám, ale nevím, jak je to na dopravním podniku. To ještě musíme zjistit. Teď splácím jeden dluh z dopravního podniku, který mi přišel exekučně, ale ten už budu mít teď splacený. Tak doufám, že nám ten městský byt vyjde.“ (Milada)

Žádost si podal také Miroslav (50 let, 11 let na ubytovně, dělník), který by s dcerou rád bydlel sám v bytě. Žádné dluhy nemá a čeká na rozhodnutí komise, která městské byty přiděluje.

„Chtěli bychom se odstěhovat, žijeme zde hodně dlouho a museli jsme si podat žádost. Na ubytovně je hodně málo míst a potřebují, aby se nějaké byty uvolnily. Možná bych v březnu už mohl z ubytovny odejít, ale to se uvidí podle rozhodnutí komise. Naštěstí dluhy žádné nemáme, tak doufáme, že dostaneme městský byt.“ (Miroslav)

O podání žádosti uvažují informátorky Eva (53 let, 9 let na ubytovně, dělnice), Lucie (34 let, 5 let na ubytovně, na mateřské dovolené), Renata (48 let, 18 měsíců na ubytovně, částečný invalidní důchod) a Eva (27 let, 9 měsíců na ubytovně, na mateřské dovolené). Rády by se do městského bytu přestavovaly, ale zatím si žádost nepodaly. Nejdřív si chtějí vyřešit finanční a jiné problémy. V budoucnu se chtějí pokusit o získání městského bytu a podají si o něj žádost.

Informátorka Pavlína (57 let, 7 let na ubytovně, dělnice) by se ráda přestěhovala do sociálního bytu pro starší osoby, kde by jí byla zajištěna veškerá péče. Musí však nejprve splatit alespoň část svých dluhů, aby se později nedostala do špatné finanční situace.

„Nechci na ubytovně žít do smrti. Chtěla bych jít do sociálního bytu pro starší osoby. Ale mám dluhy ještě jinde než u města a ty chci nejdřív splatit. Nechci tam jít zadlužená. Počítám, že tak za tři až čtyři roky bych mohla něco splatit a pak to budu teprve řešit.“ (Pavlína)

Žádost si již podal i informátor Josef (56 let, 7 let na ubytovně, nezaměstnaný),

kterému byl nabídnut byt v Husově ulici, který však z osobních důvodů odmítl. Husovu ulici považuje za gheto, kde by rozhodně žít nechtěl. Rád by se ale v budoucnu přestěhoval do nájmu a zastavil by tak svůj „koloběh“ bydlení po ubytovnách.

„Ano, mám podanou žádost o městský byt. Měl jsme možnost jít bydlet do Husovy ulice, ale tam já bydlet nechci. Protože to bych šel z jednoho gheta do druhého. Ale já chci žít mezi normálními lidmi v normálním bytě a už se z toho koloběhu vymanit. Když jsem bydlel na ubytovně v Ohrazenicích, tak tam jsem bydlel mezi Čechy a byl tam více méně klid. Tady žijí převážně Romové a je tu hluk od rána do večera. Doufám tedy, že mi bude nabídnut byt v jiné části města.“ (Josef)

Na ubytovně chce zůstat Desider (68 let, 6 let na ubytovně, důchodce), který je na ubytovně spokojený a rozhodně měnit nic nechce. Na ubytovně chce dál bydlet i Klaudie (34 let, 3 roky na ubytovně, na mateřské dovolené), která by ráda bydlela s dětmi v podnájmu, ale po neúspěších získat nájemní byt se prozatím rozhodla na ubytovně bydlet i v budoucnu.

„No do podnájmu to moc nejde, když zjistí, že mám tři malé děti, jedno z nich je teprve dvouleté. Snažila jsme se něco sehnat, ale zatím zůstanu na ubytovně. Bydlí se mi tu dobře a jsem tady celkově spokojená, takže to teď nebudu řešit.“ (Klaudie)

4.5 Zhodnocení praktické části

Výzkum se snažil zodpovědět vedlejší i hlavní výzkumné otázky. Nejprve byly představeny odpovědi na vedlejší výzkumné otázky, následovala pak hlavní výzkumná otázka.

VVO1: *„Jak město Pardubice zajišťuje sociální bydlení?“*

Terénní výzkum v Pardubicích a komunikace se sociální pracovníci působící na městské ubytovně v Češkově ulici ukázal, že město Pardubice se snaží zajistit osobám v těžké životní či finanční situaci alespoň přiměřené bydlení. V Pardubicích ho představují ubytovny, azylové domy, noclehárny a dům na půli cesty. Město také poskytuje sociální byty na základě nájemní smlouvy. Podmínky, pravidla a postupy pro podávání a projednávání žádostí o nájem bytu, způsob výběru nájemce a postup uzavírání nájemních smluv jsou jasně stanoveny ve směrnici č. 22/2012 *Pravidla pro nájem bytů v majetku*

obce.

Sociální pracovníci v Pardubicích usilovali o úspěšné zavedení systému prostupného bydlení. V Pardubicích však tento systém není možný z důvodu špatné prostupnosti mezi jednotlivými stupni (vzestupně i sestupně), kterou systém prostupného bydlení předpokládá.

VVO2: „*Jak jsou lidé žijící v městské ubytovně spokojeni s touto formou bydlení?*“

Na městské ubytovně v Češkově ulici žijí často nájemníci několik let a obvyklým jevem je i skutečnost, že zde žije několik generací jedné rodiny v různých bytových jednotkách.

Výzkum ukázal, že většina nájemníků je sice s bydlením na ubytovně spokojená, ale spíše jde o smíření se s jejich aktuální bytovou situací. Nájemníci uvedli, že jsou rádi za střechu nad hlavou a že si na tento typ bydlení vesměs časem zvykli.

Jako negativum vidí většina nájemníků hluk na chodbách a ocenili by, kdyby byli ostatní nájemníci ohleduplnější a neporušovali nájemní řád. Jako další negativum uvedli respondenti systém návštěv. Všechny návštěvy, které přijdou za nájemníky, se musí ohlásit na vrátnici, která je otevřená 24 hodin denně. Návštěvní hodiny jsou od 8 do 20 hodin a návštěva může na ubytovně pobývat maximálně tři hodiny.

Samotná vrátnice je častým tématem informátorů. Nájemníci jsou vesměs velice spokojeni jak se systémem vrátnice, tak s personálem na vrátnici, který je moc milý a vstřícný, a spatřují v něm velké pozitivum pro městskou ubytovnu.

Za hluk na chodbách často mohou děti nájemníků, které si nemají kde jinde hrát. Dvorek, který k ubytovně patří, musel být zavřen po častých stížnostech od nájemníků sousedících s ubytovnou vnitroblokem. Na ubytovně je pro děti zřízená klubovna, která je otevřená ve všední dny v odpoledních hodinách a jsou zde přítomny paní učitelky, které jim pomohou s domácími úkoly, hrají hry a vedou výtvarné kroužky. Každý pátek dopoledne je pak pro předškolní děti otevřená *předškolka* pro mladší děti, které ještě nechodí do školky anebo jsou doma s matkou na mateřské dovolené.

Nájemníci na ubytovně žijí jak z finančních důvodů, tak z důvodů rodinných. Rodiny se na ubytovnu dostali z důvodů neschopnosti dál platit nájemné v klasickém podnájmu nebo bydleli na soukromé ubytovně na Hůrkách, která se v roce 2014 rušila a jim nezbyvala jiná možnost, než zvolit tento druh bydlení. Jsou zde i domácnosti, které přišli o střechu nad hlavou z rodinných a soukromých důvodů a nemohli si dovolit jiný druh

bydlení. Mezi informátory byli i jedinci, kteří před bydlením na městské ubytovně bydleli v azylovém domě nebo byli bezdomovci.

Do budoucna chce většina respondentů ubytovnu opustit. Někteří už svoji bytovou situaci aktuálně řeší, jiní nad tím jen uvažují a mají to v plánu. Mezi informátory byli i domácnosti, jež ubytovnu opustit nechtějí, protože jsou v ní spokojeni nebo si nepřipadají připraveni ji opustit.

HVO: „*Jaká je současná situace sociálního bydlení na příkladu Pardubic?*“

Město Pardubice poskytuje ubytování pro sociálně slabší obyvatele prostřednictvím městské ubytovny, azylových domů, nocleháren a domu na půli cesty. Takové bydlení je poskytováno především domácnostem: v bytové nouzi; s nižšími příjmy, které si nemohou z finančních důvodů sami zajistit náležité bydlení; v nepříznivé situaci sociální, životní, spojené se ztrátou bydlení nebo s nevyhovujícím bydlením; obětí živelních událostí apod.

Mezi cíle sociálního bydlení patří zajištění dlouhodobého nájemního bydlení pro domácnosti, jež si nemohou za daných tržních podmínek získat „přiměřené“ bydlení. Umístění domácnosti nebo jednotlivce do standardního nájemního bydlení by mělo proběhnout v co nejkratší době (Lux a kol. 2010, str. 6). Město Pardubice poskytuje také do nájmu městské (podporované) byty. Podmínkou pro poskytnutí takového bytu do nájmu je podání žádosti a splnění *obecných podmínek pro poskytnutí bytu do nájmu*. Mezi hlavní podmínku patří prokázání bezdlužnosti vůči městu (např. u dopravního podniku)⁶⁴. Modelový příklad (viz kapitolu 4.2) ukazuje možná rizika pro domácnosti spojená s poskytnutím městského bytu a vyplývá z nich, že je zapotřebí pečlivě vybrat ty domácnosti, jež mají kompetence k trvalému udržení nájemního bydlení. Standardní nájemní bydlení tak není poskytnuto domácnostem okamžitě, ale až po době nutné ke splnění *obecných podmínek pro poskytnutí bytu do nájmu* a získání kompetencí k trvalému udržení nájemního bydlení.

64 Tato podmínka však nebere v potaz jakékoli jiné dluhy domácnosti.

5 Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice sociálního bydlení na příkladu města Pardubic. V teoretické části byly shrnuty současné poznatky z oblasti bydlení v ČR (např. systém dostupného bydlení a sociální bydlení), sociální exkluze (ve vztahu k bydlení) a úloha státu.

Praktická část byla realizována kvalitativním výzkumem formou terénního šetření v Pardubicích, analýzou dokumentů a polostrukturovanými rozhovory s lidmi žijícími na městské ubytovně.

Počet osob v České republice pod hranicí příjmové chudoby je přibližně 900 tisíc. osob při rostoucí hranici příjmové chudoby. Nejvíce příjmovou chudobou ohrožené skupiny obyvatelstva jsou nezaměstnaní, více nájemníci než vlastníci, spíše jednotlivci (zejména ženy), z domácností se závislým dítětem ty, kde je pouze jeden dospělý a ty, kde jsou dva dospělí, ale tři a více dětí.

V současné době se připravuje koncepce sociálního bydlení, jejímž vypracováním bylo pověřeno Ministerstvo práce a sociálních věcí s Ministerstvem pro místní rozvoj. Dle individuálního posouzení a sociálního šetření by dle návrhu této koncepce mělo být domácnostem poskytnuto bydlení vyhovující jejich aktuálním potřebám a možnostem. Návrh koncepce sociálního (dostupného) bydlení se podobá koncepci dostupného bydlení, není zde ale povinností či nutností „projít“ všechny stupně bydlení a není jasně určená návaznost jednotlivých stupňů.

Město Pardubice se snaží zajistit osobám v těžké životní či finanční situaci alespoň přiměřené bydlení (pomocí ubytoven, azylových domů, nocleháren, domů na půli cesty a sociálních bytů).

Sociální pracovníci v Pardubicích usilovali o zavedení systému dostupného bydlení. V Pardubicích však tento systém není možný z důvodu špatné dostupnosti mezi jednotlivými stupni (vzestupně i sestupně), kterou systém dostupného bydlení předpokládá.

Na městské ubytovně v Češkově ulici žijí často nájemníci několik let a obvyklým jevem je i skutečnost, že zde žije několik generací jedné rodiny v různých bytových jednotkách.

Výzkum pomocí polostrukturovaných rozhovorů ukázal, že většina nájemníků je

smířená s jejich aktuální bytovou situací. Nájemníci uvedli, že jsou rádi za střechu nad hlavou a že si na tento typ bydlení vesměs časem zvykli.

Za negativum považují především hluk na chodbách a systém návštěv. Nájemníci jsou vesměs velice spokojeni se systémem vrátnice i s jejím personálem. Za hluk na chodbách často mohou děti nájemníků, které si nemají kde jinde hrát. Na ubytovně je proto pro děti zřízená klubovna a dále *předškolka* pro mladší děti.

Nájemníci na ubytovně žijí jak z finančních důvodů, tak z důvodů rodinných. Mezi informátory byli i jedinci, kteří před bydlením na městské ubytovně bydleli v azylovém domě nebo byli bezdomovci.

Do budoucna chce většina respondentů ubytovnu opustit. Někteří už svoji bytovou situaci aktuálně řeší, jiní nad tím jen uvažují a mají to v plánu.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Seznam literatury

ARON, J., HROMADA, E., MOTYČKA, R., SERVÍTOVÁ, K., STŘELCOVÁ, I. A VAŠÍČKOVÁ R. *Sociální nájemní bydlení a regionální disparity v dostupnosti bydlení v ČR*. FINECO, 2011. ISBN 978-80-86590-07-3.

BRYNE, D.: *Social Exclusion*. McGraw-Hill Education 2005. ISBN 9780-335-21594-2.

HORÁKOVÁ, M., JAHODA, R., KOFROŇ, P., SIROVÁTKA, T., ŠIMÍKOVÁ, I.: *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU – vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-129-2.

KREBS, V., DURDISOVÁ, J., KOTÝNKOVÁ, M., MERTL, J., POLÁKOVÁ, O., ŽIŽKOVÁ, J., VYCHOVÁ, H., SUNEGA, P.: *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

LUX, M., MIKESZOVÁ, M. a SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2010. ISBN 978-80-7330-176-7.

LUX, M., BURDOVÁ, P.: *Výdaje na bydlení, sociální bydlení a napětí na trhu s bydlením: (mezinárodní komparace a polistopadový vývoj v ČR)*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2000. ISBN 80-238-5867-x.

MAREŠ, P., HORÁKOVÁ, M. a RÁKOCZYOVÁ, M. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7416-014-1.

MAREŠ, P. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-15-8.

MAREŠ, P. *Chudoba v České republice v datech. Dílčí studie projektu o možnostech monitorování chudoby v ČR*. Praha: VÚPSV, 2004. ISBN 80-239-3801-0.

MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-61-3.

MAREŠ, P., BLAŽKOVÁ, P., DIVÍNOVÁ, R., FÓNADOVÁ, L., KATRŇÁK, T., KLÍČOVÁ, K., KREIDL, M., MARADA, R., MOŽNÝ, I., NOVÁKOVÁ, T., PLAŇAVA, I., RABUŠIC, L., SIROVÁTKA, T., ŠINDLER, J., ŠMAHEL, D., VYBÍRAL, Z.: *Society, reproduction and challenges*. Barrister & Principal publishing, 2004. ISBN 80-86598-67-5.

MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002.

ISBN 80–86429–08–3.

MAREŠ, P., RÁKOCZYOVÁ, M. a SIROVÁTKA, T.: *Sociální vyloučení a sociální začleňování v České republice jako veřejně politická agenda*. Praha: CESES FSV UK, 2006. ISBN 80–254–5032–5

MIKESZOVÁ, M., SUNEGA, P., KOSTELECKÝ, T., LUX, M., SLÁDEK, J.: *Dopady hospodářské krize na finanční dostupnost bydlení – analýza a možné nástroje státu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978–80–7330–182–8.

SOMERVILLE, P.: *Social Relations & Social Exclusion: Rethinking Political Economy*. Routledge 2000. ISBN 9780415240406.

ŠPALKOVÁ, D., POLÁKOVÁ, O.: *Dotace do bydlení*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. ISBN 80–245–0408–1.

TOMEŠ, I.: *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub – Sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, 2001. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80–86484–00–9.

UHEREK, Z., BĚLOHRDSKÁ, K. a POJAROVÁ, T. *Průzkum potřeb v sociálně vyloučených lokalitách Královéhradeckého kraje*. Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2010. ISBN 978–80–87112–32–8.

VALACHOVÁ, K. a PŮSL, T. *Doporučení pro obce a města pro předcházení tvorby a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním zajištění potřeby bydlení*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv; Praha: Ministerstvo vnitra, sekce veřejné správy, 2009. ISBN 978–80–254–4383–5.

Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Pardubického kraje v letech 2000 až 2005. Pardubice: Český statistický úřad, Krajská správa Pardubice, 2006. ISBN 80–250–1380–4.

6.2 Seznam použitých internetových zdrojů (publikace)

MATOUŠEK, R. *Vytvoření systému prostupného bydlení* [online] [cit. 2015–1–31]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vytvoreni-systemu-prostupneho-bydleni>.

MAREŠ, P. ; SIROVÁTKA, T.: *Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začlenění (inkluze) – koncepty, diskurz, agenda* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. [cit. 2014–12–1]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/513_2008-2Mares.pdf.

MAREŠ, P. *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení* [online]. Brno: fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2000. [cit. 2015–1–10] Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf.

PÍCL, M.; BRHLÍK, I., ONDROUŠEK, M. a ČERNÝ, J.: *Vliv minimální mzdy na nezaměstnanost v ČR*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite>.

[dokumenty/VLIV-MINIMALNI-MZDY-NA-NEZAMESTNANOST-V-CR.pdf](#).

ISBN 978–80–7440–118–3.

SIROVÁTKA, T. a MAREŠ, P. *Chudoba, deprivace sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2006. [cit. 2014–11–4] Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/79c9ef2919f909b9a9fdf5d794282d2e697aaaad_216_03sirovatka21.pdf.

SNOPEK, J. *Systém prostupného bydlení*. 2012 [online] [cit. 2014–9–13]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12800/prezentace_7.pdf.

SNOPEK, J.; MATOUŠEK, R.: *Metodika, Prostupné bydlení*. Agentura pro sociální začleňování, 2014. [online] [cit. 2015–1–13]. Dostupné z: http://astron.brandmasters.cz/wp-content/uploads/2014/10/Metodika_Prostupne-bydleni.pdf.

SNOPEK, J. a kol. *Systém sociálního bydlení v České republice: Poziční dokument Platformy pro sociální bydlení* [online] [cit. 2014–11–20] Dostupné z: [http://www.socialnibydeni.org/sites/default/files/System_socialniho_bydleni_v_CR_-_Poziční_dokument_-_Platforma_pro_socialni_bydleni.pdf](http://www.socialnibydeni.org/sites/default/files/System_socialniho_bydleni_v_CR_-_Pozični_dokument_-_Platforma_pro_socialni_bydleni.pdf).

VESELÁ, M., POSPÍŠILOVÁ, K., MAZEL, M., BALABÁNOVÁ, H.: *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení*. Společně k bezpečí o.s. Praha 2009. [online] [cit. 2015–1–29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/soc-vyloucení-dobra-praxe-reseni-pdf.aspx>.

Demografický, sociální a ekonomický vývoj pardubického kraje v letech 2000–2004. [online]. Český statistický úřad, Krajská reprezentace Pardubice, 2005. [cit. 2014–1–14] Dostupné z: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/demograficky_socialni_a_ekonomicky_vyvoj_kraje_v letech_2000_az_2004/\\$File/13530505.pdf](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/demograficky_socialni_a_ekonomicky_vyvoj_kraje_v letech_2000_az_2004/$File/13530505.pdf).

Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012. [cit. 2015–1–20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf.

Doplatek na bydlení. [online] [cit. 2015–2–20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/bydleni>.

Housing First in Permanent Supportive Housing Brief [online] [cit. 2015–2–3]. Dostupné z: <https://www.hudexchange.info/resource/3892/housing-first-in-permanent-supportive-housing-brief/>.

Charakteristika Pardubického kraje (údaje za rok 2013). [online] [cit. 2015–2–16]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_\(udaje_za_rok_2013\)](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_(udaje_za_rok_2013)).

Koncepce bydlení ČR do roku 2020. Ministerstvo pro místní rozvoj a Státní fond rozvoje bydlení. KPMG Česká republika, s.r.o. 2011. [online] [cit. 2015–2–16]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/66bfa9e5-dcca-402e-a8ae-1d3fbfe415ef/Koncepce-bydleni-CR-do-roku->

[2020.pdf](#).

Koncepce bydlení ČR do roku 2020 [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj, Státní fond rozvoje bydlení. [cit. 2015–1–14]. Dostupné z: http://www.sps.cz/RDS/_PDFDoc/MMR-Koncepce-bydleni-CR-do-roku-2020.pdf

Koncepce prevence řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. [online] [cit. 2015–1–13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>.

Koncepce prostupného bydlení. Město Jeseník [online] [cit. 2015–1–30]. Dostupné z: <http://www.jesenik.org/storage/OSVZ/Z%C3%A1pisy%20komise/18-2.pdf>.

Nájem bytu dle nového občanského zákoníku [online] [cit. 2014–12–12]. Dostupné z URL: <http://zakony.centrum.cz/clanky/najem-bytu-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.

Návrh koncepce dostupného bydlení pro osoby v bytové nouzi. [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2015–2–8] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20155/Dostupne_bydleni_-_prezentace.pdf.

Předpis č. 333/2009 Sb. Nařízení vlády o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právníkům a fyzickým osobám. [online] [cit. 2015–1–3]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-333>.

Príspevek na bydlení. [online] [cit. 2015–2–20]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni.

Príspevek na živobytí. [online] [cit. 2015–2–20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivobyti>.

Směrnice č. 22/2012, Pravidla pro nájem bytů v majetku obce [online]. Pardubice: Statutární město Pardubice, Rada města. [cit. 2014–11–13] Dostupné z: <http://www.pardubice.eu/urad/konik/majetek-mesta/byty/kde-najdu-informace-o-pronajimani-bytu-v-pardubicich/>.

Social Inclusion for an Ageing Population. [online] [cit. 2015–2–6]. Dostupné z: <http://www.ifa-fiv.org/wp-content/uploads/2012/11/SOM-Country-Report-Final.pdf>.

Strategie sociálního začleňování [online]. Praha: Ministerstvo práce a soc. Věcí, 2004. [cit. 2014–11–08] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf.

Všeobecná deklaráce lidských práv [online] [cit. 2014–11–2]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Vybrané údaje o bydlení 2013 [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj, 2014. [cit. 2014–11–14]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/0f40fca0-0fb5-4fb3-b7ec-9fe33f7bc67f/Vybrane-udaje-bydleni-2013.pdf>.

Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Pardubického kraje v roce 2013. ČSÚ 2014. [online] [cit. 2015–2–16]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/zakladni_tendence_demografickeho_socialniho_a_ekonomickeho_vyvoje_pardubickeho_kraje_v_roce_2013/\\$File/33013014a.pdf](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/zakladni_tendence_demografickeho_socialniho_a_ekonomickeho_vyvoje_pardubickeho_kraje_v_roce_2013/$File/33013014a.pdf).

Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu [online] [cit. 2015–1–3]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách [online] [cit. 2015–1–3]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře [online] [cit. 2015–3–1]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>.

Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi [online] [cit. 2015–2–25] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>.

Zákon č. 190/2004 Sb. o dluhopisech [online] [cit. 2015–2–25] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-190>.

Životní podmínky, tab. 21 [online] [cit. 2015-2-25]. ČSÚ 2014. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/E40029271A/\\$File/1600211421.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/E40029271A/$File/1600211421.pdf)

7 Seznam obrázků, grafů, tabulek

Seznam ilustrací

Graf 3: Vývoj úrokové sazby u hypoték	11
Graf 4: Vývoj objemu a počtu nových hypoték	11
Graf 5: Vývoj míry selhání úvěrů na bydlení	12
Graf 6: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v ČR	17
Graf 7: Vývoj míry chudoby a hranice chudoby v letech 2008–2013	19
Graf 8: Vývoj počtu bytů postavených v letech 2003–2013 s pomocí dotace MMR ČR a SFRB	29
Graf 9: Vývoj nezaměstnanosti v Pardubickém kraji	39
Graf 10: Vývoj počtu bytů postavených v letech 2003–2013 s pomocí dotace MMR ČR a SFRB v Pardubickém kraji	40

Seznam tabulek

Tabulka 1: Identifikační údaje informátorů.....	6
Tabulka 2: Složení domácností ČR podle druhu bytu.....	9
Tabulka 3: Počet zahájených a dokončených bytů v ČR letech 1998—2014.....	9
Tabulka 4: Hranice příjmové chudoby.....	20
Tabulka 5: Počet osob ohrožených sociální exkluzí.....	21
Tabulka 6: Vývoj počtu příspěvků a doplatků na bydlení.....	27
Tabulka 7: Vývoj počtu postavených bytů s pomocí dotací z MMR ČR a SFRB v letech 2003–2013.....	29

8 Přílohy

8.1 Seznam základních otázek do polostrukturovaných rozhovorů

- Jak se Vám žije na ubytovně v Pardubicích?
- Jak jste se na ubytovnu dostali?
- Kde jste žili před tím?
- Kolik let (jak dlouho) tu žijete?
- Kolik členů Vaší rodiny zde žije?
- Proč bydlíte zrovna na této ubytovně?
- Co se Vám na ubytovně líbí?
- Co se Vám naopak nelíbí a co byste rádi změnili?
- Plánujete do budoucna opustit ubytovnu a jít do nájmu?